



# **OČERNĚNÍ**

**ETNICKÉ  
STEREOTYPY  
V MÉDÍCH**

Očernění

Etnické stereotypy v médiích

editoři: Filip Pospíšil, Martin Šimáček, Lenka Vochocová

autoři textů: Hana Čápová, Petr Holub, Jiří Homoláč, Jan Jirák,  
Kamila Karhanová, Silvie Kleková, Martin Kontra,  
Pavel Turek, David Václavík, Jaroslav Veis

Copyright © Člověk v tísni, společnost při ČT - o. p. s. 2003.

Vydání první. Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být publikována a šířena žádným způsobem a v žádné podobě bez výslovného svolení vydavatele.

Po roce 1989 kromě mnoha pozitivních změn vystoupily na povrch i problémy dosud držené pod pokličkou. V nestabilní, měnící se společnosti se navíc začaly projevovat etnické stereotypy, při kterých se silně uplatňuje sociálně-psychologická dichotomie „MY“ - „ONI“, „SVŮJ“ - „CIZÍ“. „Náš“ svět je uspořádaný, organizovaný, ti „cizí“ vstupují do řádu a porušují ho. „Cizím“ jsou navíc přiřítány různé negativní vlastnosti vyplývající také z kulturních rozdílů. Tyto stereotypy hledání a pronásledování „obětního beránka“ patří mimo jiné k momentům přesouvání odpovědnosti za vlastní neúspěchy na někoho jiného. Jsou aktualizovány v různých etapách dějinného vývoje při ekonomických a sociálních traumatech. Obětním beránkem se stává často ten, kdo se nemůže důrazně bránit a u něhož je jistota, že může být poměrně lehce přemožen. Je to většinou outsider, ten, kdo stojí na okraji společnosti, kdo patří k nedostatečně integrovaným nebo minoritním společenstvím.

K tomuto jevu došlo, když se začalo v masmédiích upozorňovat na „romskou kriminalitu“, prostituci, na využívání sociálních dávek Romy atd. Bez pokusu o pochopení a vysvětlení jsou některé negativní případy zobecňovány na celou romskou populaci.

Interkulturní vzdělávání, příručka  
nejen pro středoškolské pedagogy  
**projekt Varianty  
společnosti Člověk v tísni**





## ÚVOD: DVĚ STĚ TISÍC LIDÍ S JEDINÝM SPOLEČNÝM MEDIÁLNÍM OBRAZEM

Jen málo témat („skupin“ obyvatel) má v Česku tak stereotypní, ustálený způsob mediálního zobrazování jako Romové. Romové jsou (nikoliv jen médií) často vnímáni jako jednolitá, specifická, nediferencovaná skupina lidí s obdobnými vlastnostmi. Nejčastěji zmiňované vlastnosti jednotlivců daly vzniknout kolektivnímu obrazu Romů, kolektivním schopnostem a vlastnostem celého (tak nesourodého) etnika. Jediným poznávacím znamením se přirozeně stala tmavší barva pleti.

Podle odhadů demografů žije v Česku přes 200 tisíc lidí romského původu. Mají jediné společné – všichni si musí vyřešit svůj vztah k většinové společnosti. Způsob, jak k tomuto úkolu přistupují, nevychází jen z jejich etnického původu, ale zejména ze sociálního postavení, v němž se nacházejí. Každý se do společnosti zařazuje podle svého vzdělání, zaměstnání a ostatních souvisejících aspektů.

Zobrazením mosteckého Chánova neukazujeme na Romy, ale na Čechy s nejnižším společenským statusem, na lidi, kteří jsou diskvalifikováni životem v ghettu, špatným vzděláním a nezaměstnaností. Považovat Romy z chánovského sídliště za typické české Romy je nepřijatelné zjednodušení, zatajení těch desítek tisíc integrovaných pracujících jedinců Romů z jiných sídlišť. A dále: nerozlišovat mezi jednotlivci z Chánova je jako nerozlišovat lidi z jakéhokoliv jiného sídliště v Česku.

Informovat o Romech jako etniku je bez předchozího studia téměř nemožné. Informovat o chudinských enklávách (jedno zda romských či ne-romských) je těžký a pro mnohé také odpovědný úkol. Jde totiž o hledání způsobů, jakými se společnost postaví ke svým nejchudším jednotlivcům. Vyloučením do ghett, či pokusem o jejich integraci?

Martin Šimáček,  
*autor je spolupracovníkem společnosti Člověk v tísni.*

Romové a aktivisté vystupující na obranu jejich práv považují často média za původce negativního obrazu Romů a za jednoho z viníků odmítavých postojů majoritní společnosti vůči romské menšině. Česká majoritní společnost naopak vnímá média zpravidla jako proromská a nezřídka na ně pohlíží jako na součást jakéhosi pokryteckého spiknutí obránců lidských práv, intelektuálů a zbabělých politiků. Jako na spiknutí, které brání „pravdivě“ pojmenovat a vyřešit problémy, jež majoritní společnosti soužití s Romy působí. Jak mohl v pohledu na tuto věc vzniknout tak zásadní rozpor?

6 Novou odpověď na tuto otázku přináší poznatky a hypotézy, které vyplynuly z výzkumného projektu *Obraz Romů v středoevropských masmédiích po roce 1989*. Přestože novinové články a televizní diskuse, které naše výzkumná skupina v rámci tohoto projektu analyzovala, pocházejí z první poloviny 90. let, pokládáme závěry týkající se české situace za užitečné i pro pochopení dnešního stavu. Nešlo nám přitom o to zjistit, zda jsou média proromská či protiromská, nebo dokonce, zda je obraz Romů v médiích objektivní; spíše jsme se snažili identifikovat některé stereotypy: myšlenkové, argumentační, stylistické a jazykové, které jsou pro zobrazování Romů v českých médiích příznačné. Projekt se přitom neomezil jen na česká média, ale zabýval i srovnáním stereotypů při zobrazování Romů v médiích na Slovensku a v Maďarsku.

Jako argument pro tvrzení, že média vytvářejí ve veřejnosti protiromské postoje, se nejčastěji uvádí, že občané se o Romech dovídají ponejvíce z tzv. černých kronik, tedy téměř výhradně ve spojitosti s trestnou činností páchanou Romy. Tzv. romská kriminalita se ovšem stává tématem i tehdy, když se Rom sám stane obětí násilného trestného činu. To ukazují články, v nichž denní tisk psal o vraždě Tibora Berkiho ve Žďáru nad Sázavou v roce 1995, utonutí Tibora Danihela v Písku v roce 1993 (odsouzeném roku 1999 nakonec také jako vražda) a o již pozapomenutém případě tzv. „klatovského lynče“, tj. o zabití Emila Bendíka v Klatovech v roce 1991. V komentářích i zprávách o násilných trestných činech proti Romům bývá špatná zkušenost s Romy, kteří páchají trestné činy, nebo se chovají jinak asociálně, uváděna jako příčina skrytého rasismu české společnosti, resp. její lhostejnosti vůči činnosti hnutí skinheads.

Formulace těchto zpráv vycházejí často z nevysloveného předpokladu příčinné souvislosti mezi kriminalitou Romů a útoky proti nim. Dobře je to vidět na textech referujících o zavraždění Tibora Berkiho ve Žďáru nad Sázavou, jež tehdejší premiér Václav Klaus označil za

„ukázkovou rasovou vraždu“. Hned v první zprávě ČTK se praví, že „zavražděný muž neměl se zákonem nikdy žádné problémy“, tento fakt se pak v různých obměnách opakuje v dalších zprávách a pracuje se s ním v komentářích. Pokud vás tato formulace nezaráží, představte si například, že by větou „přepadená se v minulosti proti zákonu neprovinila a řádně pracuje“ končila zpráva o loupežném přepadení starší paní.

Tichý předpoklad příčinné souvislosti mezi romskou kriminalitou a útoky na Romy, sdílený médii a čtenáři, určuje i způsob, jímž je v českém veřejném diskursu chápán pojem rasově motivovaná vražda, resp. rasově motivovaný trestný čin. Podle převládajícího chápání mezi pachatelem a obětí nesmí být žádný vztah a trestný čin musí být bez motivu, tj. bez jiného motivu než rasového. Je třeba, aby oběť byla naprosto nevinná, to jest musí se jí stát tzv. slušný Rom. Pokud oběť těmito kritériím neodpovídá, je rasový motiv odmítán, jako v případě výše zmíněného „klatovského lynče“, kdy média preferovala verze „brání zákona do vlastních rukou“ či „vyřizování účtů mezi dvěma skupinami mladých lidí“. Paradoxem odmítání rasového motivu však je, že k pojmenování obětí je i v těchto případech v médiích užíváno etnické kategorie „Rom“, která již dále není diferencována; nemluví se tedy např. o klatovském občanu E. B., jak je ve zprávách o trestných činech zvykem. V roce 1991 je oběť ve zpravodajství ČTK označována jako „mladík snědé pleti“.

Stereotyp tzv. slušného Roma se neobjevuje pouze v souvislosti s násilnými trestnými činy, ale je obecně charakteristický pro psaní/mluvení o Romech v českých médiích. Požadavky kladené na slušného Roma zahrnují nejen trestní bezúhonnost, ale musí jít o jedince víceméně asimilovaného, který pracuje nebo si práci alespoň hledá, nepije, posílá děti do školy a způsobem života nijak neobtěžuje své okolí. Často i dobře míněné snahy médií o pozitivní obraz Romů dosahují opačného než původně zamýšleného výsledného působení. Pracují to-



*Místo přejímání předsudků a zobecňování špatných zkušeností je velice důležité dozvědět se o romské kultuře, historii, o romských osobnostech, jednotlivcích. Úcta a pochopení spolu souvisí, není možné vážit si něčeho, co člověk nechápe, čemu nerozumí. Škola by se neměla zříkat mnohokulturního dědictví, které jí evropská kultura poskytuje. Hlavním znakem skutečné úcty ke každému člověku zůstává to, že je zachována hranice mezi mnou a tím druhým. Je důležité vnímat a respektovat člověka vždy jako někoho, kdo má zcela samostatnou, odlišnou identitu, a podporovat ho v tom, aby zůstal nezávislou a jedinečnou osobností.*

tiž - třeba bezděky - se stereotypem slušného Roma: důraz na svrchu uvedené „druhotné“ ctnosti, např. u nešťastného Berkiho, představují jejich nositele jako výjimečného a vlastně nereprezentativního člena romské menšiny. A protože výjimka potvrzuje pravidlo, ústí nakonec i pokus o vyvrácení předsudku v jeho utvrzení.

Další stereotyp mediálního diskursu o Romech spočívá v prezentaci vztahu příslušníků hnutí skinheads a Romů. Často i tam, kde jde o jednostranné útoky skinheadů na Romy, se užívá slov jako „půtky“, „potyčka“, „incident“ apod., tedy výrazů naznačujících jistou symetrii mezi oběma aktéry. Romové a skinheadi zkrátka patří k sobě, pro obě skupiny je typická nenávisť ke skupině druhé, přirozeností jedněch je útočit na druhé, přirozeností druhých je bát se jich, připravovat odvetu atp. Poněkud se tak ztrácí, že Romem se člověk rodí, zatímco skinheadem se stává, a to tehdy, když se přihlásí k ideologii, jejíž součástí je mimo jiné právě nenávisť k Romům. Ještě závažnější ale je, že útoky na Romy jsou často prezentovány jako téměř výhradní záležitost hnutí skinheads, příslušnost pachatelů k tomuto hnutí je postačujícím vysvětlením případu, pokud není prokázána, spekuluje se o ní. Tímto způsobem se snímá odpovědnost za rasově motivované násilí z majoritní společnosti a přesouvá se na extremistickou skupinu, od majoritní společnosti oddělenou. K bagatelizaci přispívají i obvyklé poukazy na mládí pachatelů.

Na obrazu romské menšiny v českých médiích se samozřejmě podílejí také sami Romové, ať již jako aktéři událostí, o nichž média referují, nebo jako představitelé romských organizací, kteří se v médiích k těmto událostem vyjadřují. Je přitom typické, že tyto představitelé a vlastně Romové vůbec se v médiích vyjadřují zpravidla jen k problémům, které se nějak specificky týkají romské menšiny. Odtud pochází i hanlivé označení „profesionální Rom“, kterým jsou romští aktivisté někdy paušálně odsuzováni jak příslušníky majority, tak i Romy samými. Na tento stereotyp již upozorňovali mnozí a v poslední době se objevují snahy prezentovat Romy v médiích i v jiných souvislostech, přesto i dnes jsou Romové např. do televizních diskusí zváni stále hlavně kvůli tomu, aby mluvili o Romech, popř. o rasismu.

V českých médiích poloviny 90. let se vliv celkového politického kontextu na prezentaci romské tematiky projevoval především prosazováním liberálního či spíše libertariánského názoru na svět, usilujícím v této době o expanzi z ekonomické teorie do nejrůznějších oblastí veřejného života. Otázka, zda k Romům přistupovat jako ke skupině se specifickými problémy, jež je nutné řešit speciálními programy, nebo zda by takové řešení bylo porušením „občanského principu“, tedy rovného, „slepého“ přístupu státu ke všem občanům,



byl součástí sporu mezi zastánci a odpůrci zasahování státu do života společnosti. Zvláště patrné je to opět na psaní o vraždě Tibora Berkiho. Lidové noviny na ni reagovaly čtyři dny poté komentářem, jehož hlavním sdělením je patetické odmítnutí „pozitivní diskriminace“, v jiném komentáři téhož listu byl tehdejší poslanec Ladislav Body zpochybňován jako legitimní zástupce romské menšiny proto, že byl členem strany Levý blok. Naopak pro Rudé právo byla táž událost podnětem ke komentáři, v němž byla odmítána možnost, že „romský problém je řešitelný na základě tzv. občanského principu“. Explicitně formulovaným předpokladem tohoto komentáře je přitom existence přímé úměry mezi romskou kriminalitou a protiromským rasismem. Problém česko-romského soužití tu byl předkládán v předem daném



*Stereotypy se stávají velmi nebezpečnými, pokud se objevují v odborných publikacích, což se běžně dělo v minulosti a bohužel se s tím můžeme setkat dodnes. Jako příklad ukázkové generalizace, rasismu a xenofobie (souvisejících ovšem i s dobovým etnocentrismem a nacionalismem Věku Rozumu) můžeme uvést ukázkou z Ottova naučného slovníku, kde nenajdete heslo Rom-Romové, avšak pod heslem Cikáni naleznete následující:*

#### **Ottův slovník**

*{Cikáni} jsou nervosní. V štěstí jásají, v neštěstí si zoufají, v radosti se opíjejí. Rádi se oddávají snění a stávají se mystiky. Jejich filosof John Bunyan (v Anglii za Jakuba II.) je mystik. Jsou opojeni přírodou. Stan jest jejich domovem, opovrhují usedlým životem a jsou oddáni kočovnictví. Jsou uchváteni horečkou bloudění. Musí mít stále nové, živé, hluboké dojmy. O budoucnost se nestarají, o povinnostech nemají pojmu. Čest je jim cizí a zásadám nerozumějí. Cit jejich jest hluboký, žádost neukojitelná. Jejich bol a vášeň dojmá v hudbě. Poesie je dost jednoduchá; krátké, smutné popěvky, žerty, satiry, povídky. Zpívají a básní zároveň při tanci. Ženy jako tanečnice, muži jako hudebníci prosluli. {Cikáni} mají své pověry, věří ve všelike duchy a mocnosti přírodní. S kouzly a čarami provozují sice obchod, ale sami jim nejvíce věří. Svých názorů ovšem si nikdy neupravili a není v nich důslednosti. Zevně mají víru svého kraje, ale bez průtahu dají dítě několikrát křtít (kvůli darům od kmotrů), nebo přijmou jinou víru. Mravností muži nevynikají, ženy ještě méně. Zlodějstvím a nepočestností smutně prosluli. Pozoruhodna jest jejich láska k dětem. Práce se štítí. Milují koně a vedou jimi obchod. Jsou též kováři, zlatníky, uhlíři, kejklíři, medvědáři. Ženy jsou hadačky, kejklířky, lékařky, ve Španělech baletky a prodavačky, v Rumunsku služky.*

ideologickém rámci. Dominance liberálního přístupu v polovině 90. let přitom vedla k tomu, že pokud médiím či autor nechtěli být považováni za levicové, byla pro ně některá věcná řešení apriori vyloučena, resp. nemohla být vůbec formulována.

Rozpor v názorech majority a romské menšiny na vztah médií k Romům není dán jen zaujatostí obou stran, ale je vysvětlitelný vnitřní, neuvědomovanou rozporností přístupu médií k romské tematice. Ta sice deklarují antirasistický postoj a snaží se podávat pozitivní obraz Romů, užívají přitom však stereotypů, kterými předsudky vůči Romům spíše utvrzují. Sdílejí předpoklad svých čtenářů, že rasismus české společnosti nemá příčinu v odlišné barvě pleti Romů, ale v sociálním, resp. asociálním chování, které je Romům jako skupině majoritou přisuzováno. Odpovědnost za rasové násilí omezují na extremistické skupiny a píší o rasismu jako o „temných vášních a potlačených frustracích“ (výše zmíněný komentář LN). Ve formulaci romské problematiky jako sociální přitom části z nich v polovině 90. let bránil strach z obvinění z rasismu nebo z levičáctví.

V českých médiích se samozřejmě objevují i pokusy o jiný způsob zobrazování Romů a snahy uvedené stereotypy reflektovat a změnit. Výraznou alternativu k většinovému způsobu psaní o Romech představuje týdeník Respekt, který se romské problematice věnuje soustavně, násilné trestné činy proti Romům pojmenovává jako rasově motivované i v případě, že oběti nejsou stoprocentně bezúhonné, reflektuje a ironizuje některé stereotypy ostatních médií. I tento způsob psaní o Romech a o rasismu vůbec má však svá úskalí. Sarkastické a vysoce emotivní formulace a ironizace každého ne zcela „korektního“ názoru působí přesvědčivě jen na již přesvědčené, možnost oslovit někoho z oné většiny české společnosti, proti jejímuž latentnímu rasismu Respekt vystupuje, je tak předem uzavřena. To platí nejen pro Respekt, ale zčásti i pro angažované antirasistické psaní v jiných listech. Ukazuje se tedy, že jako není lehké tzv. romskou otázku řešit, tak je také její jazykové ztvárnění spojeno s obtížemi. Východiskem z této situace není jednoduché obrácení znamének, ani požadavek dogmatického dodržování případného kodexu „politické korektnosti“, ani hledání nějakého pomyslného „zlatého středu“. Důležitá je spíše sebereflexe vlastních předsudků a myšlenkových schémat a domýšlení důsledků a širších souvislostí řečeného či psaného projevu.

Kamila Karhanová, Jiří Homoláč,

*autoři se podíleli na výzkumném projektu *Obraz romů v středoevropských masmédiích po roce 1989**

## I. NASTOLOVÁNÍ TÉMAT: O ČEM A PROČ (SE PÍŠE V NOVINÁCH A NATAČÍ V ROZHLASE A V TELEVIZI)

Smíříme-li se s rychlou a jednoduchou odpovědí, pak o tom, co se dobře prodává, co se nejnázne pochopí a co se dá co nejjednodušším způsobem „vyprodukovat“. Ještě stručněji – o snadno pochopitelných konfliktech.

Nemusí jít zrovna o válku na Středním východě; dostatečným konfliktem je z hlediska potřeby médií spor o platy řidičů městské dopravy stejně jako boj slavné modelky s exmilencem o štěňata společně zakoupené feny vzácné rasy. Pro média není důležitá podstata (substance) konfliktu, jeho hodnověrnost nebo dopad na společnost, nýbrž jeho vnější projev a to, jak snadno je sdělný a pochopitelný, zpracovatelsky i uživatelsky nenáročný a levný.

Přou-li se například odbory se státem, média v prvé řadě informují, že odboráři požadují odstoupení zodpovědného dejme tomu ministra, i když pro sporné strany je důležité samotné téma sporu a odvolání bývá obvykle požadavek až druhořadý. Pro média je to naopak: vedlejší bývá samo téma. Odstoupí-li ovšem ministr, jsou média spokojena, mediální požadavek byl splněn. Jen občas se poté zajímají i o to, zda se něco změnilo na vlastní příčině konfliktu. A cynicky vzato, chovají se v rámci média v rámci své tržní logiky racionálně: čím víc ministrů odstupuje, tím víc mají jednoduchých, prodejných a produkčně levných témat – konfliktů.

Tematická chudoba médií má ovšem i další, jen o málo mělčí příčiny. Především vlivem televize se stává zpravodajství stále více „klipovitým“. Média často nejsou ochotná vnímat téma jako součást širšího kontextu. Svůj podíl má i rozdílná schopnost samotných autorů a edi-

### Žurnalistické zásady Českého rozhlasu 1 – Radiožurnálu

*Redaktor se nikdy nepodílí na zpracování materiálů, které by podněcovaly k diskriminaci rasy, barvy pleti, náboženství, přesvědčení, pohlaví nebo sexuální orientace.*

*Rasistické a vulgární projevy a výroky, které zakládají podezření z trestného činu, redaktor doslovně neopakuje, aby se tím nepodílel na jejich šíření. Pokud je nutné vysílat záznam takového výroku nebo jej citovat z důvodů jeho dokumentace, musí být zřejmé, že jde právě o tento důvod, proč je vysílán.*

torů vůbec pochopit podstatu popisovaných problémů, daná jejich různou životní zkušeností i profesionální přípravou. Ke zmíněné chudobě přispívá také všeobecně rozšířený zvyk, jak stavět zpravodajský obsah média – totiž držet se plánu tiskové agentury. Ten poskytuje jistotu, že z tiskovek a plánovaných událostí vždycky něco do novin bude. Je to žurnalistická pohodlnost, jejímž celkovým důsledkem je převažující stereotypní pohled na prakticky veškerá témata, včetně témat romských, u nichž je stereotyp téměř stoprocentní.

Ptejme se však i po příčinách hlubších. Co například způsobuje onu věčně kritizovanou tendenci českých médií věnovat se jepičím tématům s nesmírným úsilím a naopak neschopnost týchž médií udržet pozornost u skutečně hlubokých témat déle než dva či tři dny? Souvisí to s jakousi „přetržitostí“ českých dějin, schopností naší společnosti namlouvat si, že dějiny (a tudíž i děje) počínají určitým historickým datem a nemají hlubší kořeny?

Důsledkem je ono svěbytné mediální vidění světa, jemuž se dostalo módního označení virtuální realita. Na rozdíl od té původní, počítačové virtuální reality, která veskrze umělými prostředky vytváří co nejdokonalejší nápodobu skutečnosti, virtuální realita médií skutečnost pouze přizpůsobuje, upravuje, obrušuje skutečné hrany a vytváří umělé tam, kde ty skutečné nejsou. Není to lež, jen větší či menší přilhávání. A především: netýká se jen událostí ve Strakově akademii a ve Sněmovní ulici, ale i dění ve „vybydlených“ činžácích a v ulicích, které většina z těch, kdo v nich nebydlí, nikdy neviděla na vlastní oči, protože jimi raději ani neprojíždí autem.

Jaroslav Veis,

*autor je poradce předsedy Senátu PČR*



*Je důležité mít na paměti, že příslušníci každé kultury i národnosti jsou stejně sebejistí a hrdí, pokud je nikdo nepronásleduje a neutiskuje, nevylučuje z účasti na veřejném životě, určitých povoláních apod., pokud je jim umožněno, aby se vyvíjeli svobodně podle demokratických zákonů. Samozřejmě se mohou stát i pachateli, stejně jako Češi, muži, lidé s velkýma ušima... Musí však být bráni jako rovnocenní v dobrém i zlém. Kdo se seznámí s příkořimi páchanými na Romech v minulosti i současnosti a vidí pak Romy jen v roli oběti, zůstává ovšem také v zajetí předsudků.*

## II. MENŠINY V MÉDIÍCH A ETICKÉ KODEXY

„Politická korektnost není snaha zakrýt pravou podstatu věci. Jejím cílem je odstranit historicky zakořeněné nerovnosti a přirozenou tendenci lidských společností vydělit ze svého středu a diskriminovat odlišné jedince. Je to boj proti zhoubným stereotypům,“ napsal do Lidových novin (12. 10. 2002) lingvista Dominik Lukeš. Jako příklad, kdy byla korektnost porušena, uvádí zprávu internetového serveru iDnes z 19. 8. 2002: „V pátek dopadli rabujícího Roma.“ Kdyby si byl redaktor vědom síly svých slov, nemohl by podle Lukeše nic takového napsat.

Podobných výroků najdeme ve zpravodajství českých médií celou řadu. Někdy stačí jen sledovat titulky. „Pětice Romů je podezřelá z vydírání, zpronevěry a dalších trestných činů,“ uváděla loni 22. 8. zprávu z Krnova televize Nova. „Romové ze Slovenska přijeli krást na venkov,“ varoval 4. 9. titulek Práva. Titulek v Sokolovském deníku (patří vydavatelství Vltava-Labe-Press) oznámil 19. 11., že „Rotava zamezí přívalu Romů“. V Moravskoslezském deníku (Vltava-Labe-Press) 26. 10. psali: „Chtějí naučit Romy mluvit česky i jíst příborem“.

Ještě temnější obraz vytváří většina médií o Ukrajincích. Dobrá třetina zpráv o nich v Právu, MF Dnes, Lidových novinách, regionálních denících i na Nově jsou typu „Ukrajinec ubodal muže“ (Právo 18. 1. 2003). Sílu svého slova si ve zprávách o národnostních menšinách zpravidla uvědomují veřejnoprávní média a Hospodářské noviny (když nejde o Ukrajince, pak i LN a MfD).

Jedním z důvodů, proč novináři nepíší vždy korektně, může být to, že neexistují žádná obecně sdílená pravidla. Práva menšin hájí trestní zákon ve dvou paragrafech: „Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, etnické skupině, rase, náboženství nebo jiné skupině osob, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“ Stejně bude potrestán ten, kdo „nějaký národ, etnickou skupinu nebo rasu veřejně hanobí“. Zákonodárci si uvědomují sílu médií, a proto dodávají: „Na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li tento trestný čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí.“ Ani nejméně korektní novináři ale zákon jistě neporušují a právní řád jim žádné další povinnosti neukládá.

Tiskový zákon ovšem konstatuje, že „za obsah periodického tisku odpovídá vydavatel“. Z takového výroku lze vyvodit povinnost vydavatele, aby ochranu menšin zapsal do etického kodexu redakce. Tím

spíš, že profesní organizace - Syndikát novinářů ČR - se otázkou menšin dosud nezabývala.

Veřejnoprávní média si na korektnosti dávají záležet pravděpodobně nejvíc. Nechybí jim proto ani etické kodexy s příslušnou, byť obvykle stručnou, větou o menšinách. „Zmíněk o rase, barvě pleti, náboženství, pohlaví, sexuální orientaci, nebo jakékoli tělesné nebo duševní chorobě se vystříháme, pokud nejsou v přímém vztahu k obsahu zprávy,“ najdeme v předpisech ČTK. Česká televize s odvoláním na rezoluci č. 1003 Rady Evropy z roku 1993 napsala v navrhovaném kodexu: „Program nesmí v divácích vyvolávat nebo utvrzovat představy, že lidé náležející k určité rasové, národnostní, etnické, nebo sociální skupině mají pro tuto svou skupinovou příslušnost jiné postavení ve společnosti než ostatní.“ Žurnalistické zásady Českého rozhlasu 1 - Radiožurnálu redaktorům přikazují, aby se „nikdy nepodíleli na zpracování materiálů, které by podněcovaly k diskriminaci rasy, barvy pleti, náboženství, přesvědčení, pohlaví nebo sexuální orientace.“

14

Ze soukromých médií se kodexem řídí Hospodářské noviny: „Při své práci se členové redakce řídí zákony České republiky. Zejména dbají na to, aby svými články nevyzývali k rasové, národnostní a náboženské diskriminaci, ani diskriminaci založené na příslušnosti k pohlaví či sexuální orientaci.“ Ústava Lidových novin říká, že „LN aktivně usilují o odstranění rasové i jiné skupinové nenávisti. Již nikdy nesmí vyjít slovní spojení typu ‘opilý Rom’, stejně jako se zásadně nehovoří hanlivě o sudetských Němcích, Vietnamcích, Kurdech, či o příslušnících jiné národnostní skupiny.“

### Redakční hodnoty BBC (Editorial Values)

*BBC je povinná sloužit všem společenským skupinám ve Spojeném království. Její domácí zpravodajství by mělo směřovat k zobrazování a reprezentaci, které odpovídají národnostnímu složení země.*

*Lidé všech skupin mají být reprezentováni v celé šíři našich programů. Účastníci pořadů by měli být vybíráni z celé společnosti, nesoustředíme se jen na úspěšné bílé muže.*

*Programy BBC by neměly klasifikovat lidi tmavé pleti jako zločince, ženy jako hospodyně, lidi s postižením jako oběti, gaye jako neplodné, a proto pro společnost zbytečné, staré lidi jako neproduktivní nebo lidi jakékoli profese, povolání nebo společenského postavení jako směšné postavy.*

Etický kodex nevydaly televize Nova, vydavatelství Vltava-Labe-Press ani deník Právo. Stejně je na tom Mladá fronta Dnes, ta se ale podle slov zástupce šéfredaktora Roberta Čásenského řídí nepsaným pravidlem, které odpovídá kodexu ČTK: „Nerozlišuje se, jestli je člověk, o kterém píšeme, příslušníkem menšiny. Taková informace se nesmí objevit v titulku, může ale být uvnitř zprávy, pokud má nějakou informační cenu.“

Vzorem pro vydavatele a jejich redakce v České republice by mohly být předpisy (Editorial values) BBC. Úvodní věta „Při informacích o sociálních skupinách jsou stereotypy zakázány“ nepřipouští pochybnost. Je vysvětlena na několika tiskových stranách, kde se například vyžaduje vstřícný vztah ke všem skupinám, které tvoří britskou společnost. Novináři se v předpisech dovědí i to, že namísto „černocho“ je nutné dávat přednost slovům jako např. Jamajčan, Nigérijec nebo Afričan, a že britské občany černé pleti je třeba místo „blacks“ označovat jako „black people“.

Petr Holub,  
*autor je novinář*

### III. OSOBNÍ VKLAD REDAKTORŮ - ODPOVĚDNOST K JAZYKU

Informovat - tak zní infinitiv, který s nejvyšší strohostí označuje poslání redaktorské profese. Úkol, který předpokládá schopnost informace vyhledávat, vážit, vidět v nich události a následně je uchopit prostřednictvím slov.

Nelze vyloučit, že redaktor Hradeckých novin Roman Zahradka byl veden snahou informovat, když svou zprávu ze 17. 12. 2002 opatřil titulkem „Rom si vynutil na dívce soulož pěstni“ a pokračoval: „V otřesný zážitek se změnila v noci na neděli diskotéka v kulturním domu ve Zderazi na Chrudimsku pro šestnáctiletou dívku. Byla hrubě znásilněna jedenadvacetiletým Romem“. Tím, že se autor nespokojil s neutrálním výrazem (např. násilník nebo mladík), uvedl do chodu stroj na produkci celé řady možných významů. Snad právě ve snaze informovat vybral z mnoha přípustných označení, která by čtenáře seznámila s pachatelem, jedno jediné - jeho etnický původ. Útočník přitom mohl být zároveň třeba kardiak nebo filatelista. Ale autor uvedl nesporně odsouzeníhodný zločin do souvislosti právě s nezvolenou identitou pachatele (jinými slovy řekl: znásilňoval, protože byl Rom).

Poukázání na romský původ pachatele v titulku především informuje o tom, že čtenáři zprávy mají být lidé a že se v textu cosi dozví o Romech. Aktéry události nejsou dívka a mladík, jak by se slušelo a jak by čtenář mohl očekávat, nýbrž dívka a Rom. Tedy člověk a něco jiného než člověk (otázkou zůstává, zda něco méně než člověk). Na základě pouhého jednoho znaku, jímž je etnicita, se společnost rozštěpí na My a Oni, kde My mají společné pouze to, že jsou ne-Oni.

Oblast zpracování události do zprávy, převedení děje do vět, vyžaduje pochopení úskočné schopnosti slov promlouvat mnoha významy. Slovo nevlastní smysl jen samo o sobě, získává ho za pomoci vztahu k okolí, ke kontextu, v němž je použito. Úkolem redaktora, který chce objektivně informovat, je slova krotit, mít vůči nim naprostou zodpovědnost a uvážlivým užitím jim vnucovat odpovídající významy.

Pavel Turek,

*autor je spolupracovníkem společnosti Člověk v tísni*



#### IV. STEREOTYPY V NÁS I JINDE

„Romové“ jsou tématem, o které v rámci své profese přinejmenším zavádí snad každý novinář. Někteří se snaží Romy hlouběji poznat, pochopit jejich problémy i odlišnou mentalitu, pro jiné je romské etnikum zdrojem jednorázové senzace, která jim zajistí atraktivní místo ve zprávách. Mnozí žurnalisté pak balancují mezi oběma skupinami, ovlivňováni svými vědomostmi, množstvím a kvalitou zdrojů, ostatními médii, časovým prostorem na zpracování informací, a také přáteli, známými, kolegy nebo nadřízenými. Nemalou roli hraje názor redakce na romskou tematiku, pokud ovšem existuje. Leckdy si novinář pravidla, co a jak o Romech zveřejnit, utváří do jisté míry sám, vlastním citem a zkušeností (samozřejmě při dodržení základních novinářských postupů jako je oslovení více stran a rozlišení zprávy a komentáře). Změna stereotypního způsobu informování vyžaduje dost úsilí – zájem poctivě a co nejobektivněji informovat, a také schopnost přiznat si předchozí chyby a nesrovnalosti.

Novinář musí znát „romský terén“, jinak kdekomu naletí. Musí jít do romských rodin, poznat prostředí, bydlení, zvyky, chování, výchovu dětí, způsob uvažování, vztah ke škole a vzdělání, vztah k penězům (slyšela jsem například, jak romské ženy vysvětlovaly, že je pro ně těžké hospodařit s větší částkou peněz najednou a že by přivítaly dvě nebo tři menší dávky namísto jedné větší částky), ale i jejich názory na kriminalitu a drogy. Měl by poznat představitele různých zájmových skupin, vyslechnout jejich názory i plány. Zrovna tak užitečné je vyslechnout si i pracovníky nestátních institucí a sociálních odborů místních úřadů, kteří chodí do romských rodin. Znají příklady těch, kteří marně shánějí práci, obtížně hospodaří s dávkami a padají do osidel lichvářů, i těch, kteří si seženou kdejakou dávku, modrou knížku i invalidní důchod, a pro ten pak jezdí v mercedesu. Problém je pak i v tom, že mercedes je vždy viditelnější než ti, kteří jen počítají dluhy a bojí se věřitelů.



*Hlavním problémem s předsudky je uvědomit si princip zobecnování a nálepkování, kdy se z určitého Roma stávají všichni Romové. Zobecněné špatné zkušenosti s jedinci, at se jedná o zkušenosti vlastní, zprostředkované okolím nebo médii, vedou k tomu, že protivníkem pak není žádný konkrétní člověk, ale abstrakce, výtvar bez tváře, shluk pojmů opatřený znaménkem mínus. Člověk si pak nemusí uvědomovat, že tento obraz převzal, že to není jeho vlastní výtvar ani zobecněná vlastní zkušenost.*

I s těmito lidmi je třeba komunikovat, ale mívají strach a ne vždy se přesně vyjádří.

Při dobré znalosti „terénu“ je pak možné rozeznat základní vztahy v místní romské komunitě, rivalitu mezi volenými i samozvanými představiteli Romů, zájmy a zvyky různých rodin či rodů.

Získané informace je nutné vždy ověřit, Romové někdy poskytnou mylnou informaci, aniž si to uvědomí - v tom hraje roli úroveň vzdělání a zkušenosti (například si stěžují, že jejich děti chodí do zvláštní školy, ale pak se ukáže, že je tam sami přihlásili, protože to měly blízko, jindy zase Romové naletí svým „představitelům“, prodají byty, odjíždějí do zahraničí a vracejí se do ještě větší bídy).

18 Některí Romové však naopak poskytnou nepodloženou, zavádějící či odsuzující informaci úmyslně - setkala jsem se s tím u některých tzv. „romských představitelů“ (členové známých a početných rodin, představitelé romských politických stran či hnutí, mezi nimiž existuje rivalita). Z těchto zdrojů vycházely například fámy o dalších hromadných odchodech Romů do zahraničí, popírání existence lichvy, nebo spory o některé projekty, na něž lze získat dotaci od státu. „Romským představitelům“ může jít o zviditelnění s politickými cíli, nebo o zvýšení jejich autority v komunitě, a může to být propojeno s ekonomickými zájmy.

Vyložení zkratkovitého negativního pohledu na Romy, zvláště „mezi řádky“ textu, je v médiích stále méně. Pokud novinář přistoupí - a redakce mu to umožní - na jednoduché negativní schéma, vidí to takto: „Romové kradou, jsou hluchí a nepořádní, nechťejí se učit a pracovat a jediné, co vymyslí, jsou finty na úřednice sociálky“. Záporné a zjednodušené vidění se projevuje spíše ve vyjadřovacích stereotypech než přímou kritikou. Jde o použití výrazů „romští spoluobčané“, „snědý pachatel“, „muž tmavší pleti“, „perzekuce Romů“, „gadžo“ aj. Určité výrazy kvůli častému zařazení v určitém kontextu či v nelogickém slovním spojení získávají ironické až pejorativní zabarvení (je otázkou, do jaké míry si to autor uvědomuje). Využívá se (či zneužívá) také doslovné citování Romů, kteří se nevyjadřují správnou češtinou a jsou tím pak zesměšněni. Přitom ale redaktoři upravují gramaticky i stylisticky neobratná vyjádření politiků či populárních zpěváků, a není tudíž jasný důvod, proč by neměli dělat totéž u Romů. Vždy je také třeba zvážit, jak často a zda vůbec zmiňovat etnickou příslušnost, či vztahovat danou informaci na větší počet Romů. Například v příspěvcích o kriminalitě by se asi mělo psát o Romech jen výjimečně - například v souvislosti s lichvou, rasismem apod.

Větším problémem je dnes spíše „uchopení“ tématu, tedy jak předkládat informace, jak řadit jednotlivá fakta a vyjádření, jaké výrazy

používat, aby nešlo ani o rasovou diskriminaci, ani o jednobarevný pozitivní pohled, který budí nedůvěru. Rozhodne-li se novinář vycházet z principu, že ne každý Rom je darebák a že nelze uplatňovat princip kolektivní viny a kolektivního odsouzení, potřebuje k tomu argumenty i vlastní zkušenosti. Je to asi trochu paradoxní, protože nikoho nenapadne zdůrazňovat, že všichni Češi nejsou zloději, i když jich několik krade. Novinář se musí smířit s názorovými střety ve svém okolí, ale také v sobě samém – co a jak zveřejnit, jaké výrazy a formule používat, jak se pokusit vyvážit negativní a pozitivní informace v celkovém kontextu.

Bude trvat zřejmě několik generací, než se většinové vyjadřování o romské menšině (ale i o jiných) dostane na přijatelnou úroveň. My novináři tomu můžeme dost pomoci.

Na ploše vymezené touto publikací je pochopitelně nemožné popsat všechny stereotypy, omyly a nepřesnosti, kterých se coby žurnalisté v tištěných médiích ve vztahu k Romům dopouštíme. Jako aktivní novinář, který se událostmi spojenými s romskou komunitou zabýval ve zpravodajském týdeníku (Respekt, 1994–2002) a jako příležitostný spolupracovník celostátních deníků v pozici editora zpravodajských textů (Lidové noviny: od roku 1999 dosud, Mladá fronta Dnes: leden až duben 2002) bych se rád pokusil alespoň naznačit nejčastější mylné přístupy, na něž jsem společně se svými kolegy během novinářské praxe narazil. Stejně tak je možné alespoň naznačit pokusy o reflexi vlastních omylů v přístupu k tomuto tématu.

20 Problémy v informování o menšinách se vztahují hlavně ke skutečnosti, že žurnalisti často nejsou schopní mezi Romy jakkoli rozlišovat. Musím zdůraznit, že jsem se během své praxe nesetkal s tím, že by někdo z vedení jednotlivých redakcí otevřeně vystupoval proti Romům, případně nutil své podřízené, aby posunovali vyznění konkrétního textu v neprospěch této skupiny. Zaznamenal jsem ovšem, že přístup k Romům coby k menšině, rozpoznatelné podle barvy pleti, stejně jako problematika sociální deprivace nebo rasové diskriminace (která se mnoha Romů týká), leží zpravidla v redakcích mimo centrum zájmu. Výsledkem je víceméně intuitivní vnímání zmíněných otázek, jež úzce souvisí s osobním naladěním jednotlivých novinářů a jejich nadřízených. To navíc není ve vztahu k této skupině obyvatel země nijak vstřícné. Z vlastní zkušenosti vím, že i žurnalisté, považovaní v jednotlivých titulech za „špičkové novináře“ se na Romy mnohdy

### Ústava Lidových novin

*Lidové noviny aktivně usilují o smíření mezi národnostmi a o odstranění rasové i jiné skupinové nenávisti. Již nikdy nesmí v Lidových novinách vyjít slovní spojení typu „opilý Rom“, stejně jako se v našich novinách zásadně nehovoří hanlivě o sudetských Němcích, Vietnamcích, Kurdech či o příslušnících jiné národnostní skupiny. Bojujeme s předsudky vůči lidem odlišné barvy kůže, jazyka, kultury či politického a náboženského smýšlení.*

*Novinář Lidových novin nesmí urážet čtenáře jako takové, nesmí obviňovat z nekalých jevů všechny příslušníky určitého kolektivu bez rozlišení (lékaře, Romy, učitele, posluchače Kelly Family, odpůrce interrupcí atd.).*

dívají jako na „nepřízpůsobivou skupinu s kriminálními sklony, která není ochotna pracovat“.

Navzdory výše uvedenému se alespoň podle mých zkušeností informovanost českých novinářů ve vztahu k Romům i stereotypy jejich vnímání této skupiny vyvíjejí pozitivním směrem (byť jde zatím pouze o posun v případech nejkřiklavějších nepřesností). Situace se změnila k lepšímu například v otázce označování etnické příslušnosti pachatelů trestné činnosti. Ještě v polovině devadesátých let bylo i v celostátních denících běžné v případě Romů výslovně označovat jejich etnickou příslušnost, pokud se stali pachateli kriminálních deliktů. Mezi policisty, soudci, státními zástupci a novináři v tomto směru panovala shoda i přesto, že u příslušníků většinové populace se žádné podobné označení nikdy neuvádělo. Policisté (i mnozí novináři) tendenci přisuzovat Romům automaticky kriminální aktivity vykazují dodnes. Je ale možné konstatovat, že minimálně v titulech LN a MfD se dnes tato praxe prakticky neobjevuje. Vedení obou redakcí ji aktuálně považuje za nepřijatelnou a pokud se zmíněné rutinní označení objeví v tisku, je to v obou redakcích považováno za jednoznačnou chybu. Pokud se editor v tomto směru dostane do konfliktu s redaktorem, který na označení pachatele trvá i přesto, že se nijak věcně nevztahuje ke konkrétnímu trestnému činu, může dnes editor počítat s podporou vedení redakce (což ale kupříkladu ještě v roce 1999 rozhodně nebylo běžné).

Jiným problémem byla a dosud je omezená schopnost novinářů (příslušníků většinového etnika) pochopit potíže, s nimiž se setkává minorita, stigmatizovaná odlišnou barvou kůže. Opačným pólem je potom novináři šířený obraz, v jehož rámci jsou Romové romantičtí, autentičtí a disponují hudebním nadáním, které je majoritě cizí. Mnoho českých Romů se ale se svou minulostí nebo jejím pozitivním tradičním obrazem naopak vyrovnává nejednoznačně. K podstatným problémům života na okraji společnosti konkrétně v jejich případě patří právě problém rezignace na tradiční hodnoty a ztráta orientace v měnícím se světě, substituované jednoznačně negativními jevy (například alkoholismem).

Čeští novináři jsou také postupem času čím dál víc ochotni informovat své čtenáře o rasovém násilí. Je sice stále možné jmenovat příklady, kdy se závažný případ rasového násilí v novinách neobjeví, protože ho novináři ani jejich nadřízení nepovažují za dostatečně dramatický, ale na druhou stranu platí, že mnozí novináři si během posledních let uvědomili, že rasové násilí představuje v této zemi podstatný problém. Nadále ovšem platí podezření, že jsou zpravidla schopni pochopit a reprodukovat pouze jednoznačné případy (násilí

pravicových extremistů). Pokud se Romové dostanou do komplikovanějšího konfliktu například s místní samosprávou, policisty nebo sociálními pracovníky, platí spíše předpoklad, že novináři berou za svou verzi většinových aktérů těchto konfliktů.

Jako příklad může sloužit dezinformační kampaň komunálních politiků proti Romům v Ústí nad Labem při povodni v roce 2002 - mnozí novináři (například LN) bez ověření situace reprodukovali zcela nepravdivé informace politiků o údajných přečinech Romů, kteří byli evakuováni do budov vysokoškolské kolejie (vedení redakce ovšem uznalo námitku jednoho z editorů, že tento postup nelze považovat za korektní).

Obecně lze říci, že jako novináři si už zřejmě uvědomujeme, že není přijatelné vnímat Romy s předsudky, jimiž obecně poměrně uzavřená česká společnost trpí. Na druhé straně je stále možné v případě většiny redakcí pochybovat o tom, že jsme my (a naši nadřízení) schopni sehnat si při psaní o Romech dostatek informací a využít je k tomu, abychom tuto komunitu v médiích byli schopni důkladně představit svým čtenářům. Jestliže si ale informace o Romech (které umožňují porozumět druhému, pochopit jeho problémy a posunout vzájemné soužití na kultivovanější rovinu) dosud neumí vyhledat neprofesionálové, měla by to být pro zaměstnance masových médií o to silnější výzva.

Martin Kontra,  
*autor je novinář*

## VI. JAK SNADNÉ JE PROSADIT, ŽE BUDU PSÁT ČLÁNEK NA TÉMA MENŠIN

Mohu mluvit o své zkušenosti ze dvou periodik, z týdeníku Respekt a z MF Dnes.

Pro obě místa platí, že s nápady přicházejí především sami redaktori. Články zadané „šéfem“ se píšou pouze ve dvou případech: Pokud se událo něco skutečně pozoruhodného, důležitého, o čem je třeba napsat a nikdo z redaktorů si tohoto tématu sám nevšiml. A také v případě, že novinář o „svém“ tématu nedokázal přesvědčit ostatní. To platí i o článcích na téma menšin.

Otázka tedy zní, jak o „svém“ nápadu přesvědčit ostatní. Samozřejmě je třeba nejdříve nějaké téma najít, mít nápad. Spolehlivé jsou dvě jednoduché poučky. Dobrý článek potřebuje silný příběh. A ten příběh musí mít nějaký přesah, v jednotlivosti ukazovat nějaký širší problém. Z tohoto pohledu jsou menšinová témata jedna z nejuvděčnějších - hezky se hledají příběhy a jejich přesah bývá nabíledni.

Ošidnost je v tom, že není možné jeden a týž typ příběhu popisovat stále znovu. Když je jednou zveřejněn tak neuvěřitelný příběh, jako nedávno - firma, která vaří pro univerzitu odmítla zaměstnat Marcelu Zupkovou a zdůvodnila to slovy „romský původ“ - jen stěží se dá vzápětí přijít s obdobným článkem o problémech Romů s hledáním práce. Přesto, že na podobný problém jistě narazí bezpočet dalších lidí. Následující článek by musel být daleko obecnější, právě o tom, jak těžké může být pro Roma najít práci.

Rozdíl mezi Respektem a MF Dnes je především v tom, že týdeník dává prostor pro soustavnější práci, umožňuje takový zobecňující článek. Naopak v deníku je člověk příliš otrokem toho, co se stalo právě dnes.

Není žádným překvapením, že v Respektu jsou nápady na téma menšin vítány. Musím ale říci, že žádná nevráživost proti nim nepanuje ani v MF Dnes. Její zhlídnutí se v čtenářsky lákavých tématech



*Předsudky vůči Romům, mnohověstevně zakořeněné v minulosti, nevyžadují žádné logické zdůvodnění pro své přežití do budoucna. V kultuře, která je nasáklá předsudky, nevymře jejich myšlenkové „bohatství“ z jednoho dne na druhý a samotný jejich původ je těžko odhalitelný.*

nevylučuje, aby vedle nich nemohla vycházet i témata méně atraktivní. Je nutno říci, že více na okraji zájmu než národnostní menšiny jsou menšiny jiné – třeba lidé zbavení svéprávnosti, kteří jen stěží kdy opustí brány ústavu. Nebo ti, kdo byli proti své vůli zavřeni do psychiatrické léčebny. A vysvětlit a obhájit naléhavost tohoto problému je pro žurnalistu obvykle těžší.

Hana Čápová,  
*autorka je novinářka Týdeníku Respekt*



## VII. O PSANÍ A ČTENÍ STEREOTYPŮ ANEB JAK PŘÍSTUPUJEME K INFORMACÍM O CIZINCÍCH A ETNICKÝCH MENŠINÁCH

Jedním z významných faktorů ovlivňujících náš přístup k etnickým a kulturním menšinám je naše vnímání těchto skupin. Tu ovlivňuje velké množství skutečností, počínaje našimi vlastními zkušenostmi a konče informacemi, které nám o daných skupinách podávají ostatní. Často si přitom neuvědomujeme, že toto naše vnímání, které považujeme za jediné možné a správné, je pohledem jen z jedné perspektivy nezřídka výrazně determinované stereotypy. Jde vlastně o kulturně podmíněné a hluboce zakořeněné šablony, s jejichž pomocí vnímáme svět. Tyto šablony si však většinou nevytváříme sami, tj. nejsou produktem naší bezprostřední zkušenosti, ale přebíráme je od ostatních a udržujeme je pomocí tradice. V jistém smyslu nám stereotypy a na nich založené předsudky usnadňují orientaci ve světě. Jejich silná emocionalita a iracionalita, stejně jako potvrzování prostřednictvím tradice, z nich tvoří jen těžko odstranitelnou součást našeho myšlení.

Význam stereotypů tak spočívá především v tom, že umožňují dané společnosti uchopit a zařadit do „svého“ řádu to, co se mu vymyká. Z neznámého „cizince“ se stává „cizinec“ známý, o němž se domníváme, že víme, jak se bude chovat. Stereotypy, které mají převážně negativní charakter, tedy na jednu stranu „cizince“ iracionálně stigmatizují, na druhou umožňují dané kultuře zařadit „cizince“ do vlastního řádu - asimilovat ho. Zajímavý postřeh uvádí v této souvislosti americká novinářka I. Fonsecová: „Čím exotičtěji se Cikáni jeví, tím spíše jsou považováni za „pravé“, a (což je paradoxní) tím přijatelnějšími se stanou. (...) Cikáni oblečení ve svých tradičních krojích - nebo převlecích - jsou „bezpečně“ v říši folklóru, a je na folklóru, aby cizince zdomácněl, anebo jim vylámal zuby. Cikáni, kteří se zrekli svého tradičního ošacení, už nejsou dost dobří na to, aby se na ně lidé dívali, a proto v nich také nevidí kmen, ale jen obtížné vetřelce.“

Nejvíce pomocí stereotypů přistupujeme k těm věcem a skutečnostem, které jsou nám nejjzdálenější. Jakoby v tomto případě existovala jistá kulturní perspektiva, která nám to, co je blízko, vykresluje do velkých detailů, a naopak to, co je vzdálené, pouze schématicky načrtává. Často jsme pak překvapeni, když ono „vzdálené“ poznáme zblízka. Zmíněná „vzdálenost“ však nemusí být pouze vzdáleností v geografickém smyslu. Stejně často má charakter jakési kulturní a sociál-

ní distance. Proto se můžeme setkat s mnoha stereotypy a předsudky vůči lidem, kteří jsou našimi sousedy, nebo kteří žijí ve vedlejší obci. Nejeфекtivnějším způsobem překonávání stereotypů je poznání toho, čeho se stereotyp týká. Hlubší poznání přináší více detailů a tím umožňuje pohled z různých perspektiv.

Se stereotypy pracují jak novináři, tedy tvůrci informací, tak jejich příjemci. Nicméně bylo by velmi zjednodušující domnívat se, že charakter stereotypů je identický u všech menšin a cizinců, s nimiž s v našich sdělovacích prostředcích můžeme setkat. Sociolog Ivan Gabal poukazuje na skutečnost, že česká veřejnost rozlišuje tři základní kategorie cizinců a příslušníků národnostních menšin. Za prvé to jsou „kapitáloví cizinci“, u kterých převládají hospodářské přínosy nad problémy a které považujeme za kulturně blízké (Němci, Francouzi, „bílé“ Američané). Druhou skupinu tvoří tzv. „příbuzní“ – Poláci, Slováci, ale i Židé, u nichž se problémy mísí s přínosy a které rovněž z hlediska kulturní příbuznosti považujeme za přijatelné. Třetí skupina se skládá z etnicky výrazně odlišných lidí jako jsou Arabové, Vietnamci, černoši či Romové. Tato skupina je reflektována především jako zdroj problémů, neznamenající žádný přínos. Z hlediska negativního vnímání je tak problematická především třetí skupina, která je také nejvíce prezentována pomocí

### Redakční hodnoty BBC (Editorial Values)

*Je úzkoprsé rozpoznávat lidi jen podle jejich etnického původu nebo barvy pleti, když mají množství dalších charakteristik. Barva pleti by měla být zmíněna, jen je-li to relevantní. Vždy se ptajme: Řekli bychom za stejných okolností „bílý“?*

*Výraz „etnická menšina“ není univerzálním synonymem pro lidi tmavé pleti. I bílí lidé mohou být příslušníky etnických menšin.*

*Stejně jako neříkáme Ne-černí, vylučujeme i označení Ne-bílé.*

*Většina příslušníků etnických menšin v Británii je britské národnosti. Velká a stále vzrůstající část z nich se tu narodila. Jsou integrální součástí britské společnosti.*

*Lidé tmavé pleti, černoši a asiáté značně trpí negativní stereotypizací. Programy nesmějí připouštět urážlivé domněnky nebo generalizace a s lidmi, kteří je vyjadřují, bychom měli aktivně polemizovat.*

stereotypů. To platí pochopitelně i vzhledem k prezentaci ve sdělovacích prostředcích, která vůči „stereotypnímu“ pohledu na věc není imunní.

Zde je třeba ještě zmínit, že čtenář nepřijímá informace z pozice „nepopsaného listu papíru“, ale že již dopředu zastává jistý názor, z jehož zorného úhlu danou informaci přijímá. Konkrétní článek či reportáž může tento jeho postoj většinou pouze ovlivnit, nikoli zcela změnit. Změna postoje je příliš komplikovaná a dlouhodobá a je spojena se změnou celého millieau, v němž se daný jedinec pohybuje. Celou situaci navíc komplikuje to, že v tomto případě většinou platí, že čtenář či divák vnímá pouze to, co svým způsobem vnímat chce (tedy to, co ho utvrzuje v jeho přesvědčení). Na vše ostatní se dívá buď jako na něco nepravděpodobného či jako na nějakou výjimku. Prolomení takového postoje si vyžádá mnoho času a systematického úsilí, které v sobě skrývá velké nebezpečí druhého extrému - nekritického obdivování a „romantizující“ idealizace.

David Václavík,  
*autor je filosof, působí jako proděkan Pedagogické fakulty  
Technické univerzity v Liberci*

## VIII. NÁZOROVÍ VŮDČI - NOSITELÉ A REPREZENTANTI VĚTŠINOVÉHO POSTOJE

Pro řadu lidí je důležité, aby se objevovali v médiích, stejně tak, jako je pro média důležité, aby tam tyto lidi měli. Politici, herci, hvězdy showbusinessu - ti všichni potřebují být na očích veřejnosti. A média jejich hlas i tvář potřebují, někdy proto, že jde o lidi, kteří opravdu rozhodují o důležitých věcech, jindy proto, že prostě přitáhnou pozornost. Novinář proto ve své práci často pracuje s výroky lidí, kteří jsou v nějaké mocensky významné pozici, mají důležitou funkci nebo jsou prostě slavní či alespoň známí.

28

Každý novinář by si měl uvědomovat jednu podstatnou skutečnost: tito lidé jsou vždy do nějaké (často dost značné) míry závislí na přízni veřejnosti. Někdy si to uvědomují a velmi účelově tomuto faktu nadbíhají. Promyšleně říkají to, co si myslí, že bude v myslích čtenářů, diváků a posluchačů rezonovat. Hrají - obrazně řečeno - na ty strunky v duši lidí, které znějí nejhlasitěji. Jindy si to plně neuvědomují, ale snad pud sebezáchovy, snad vychytralost jejich poradců jim velí chovat se tak, že dělají namnoze něco velmi podobného. Obě skupiny totiž inklinují k tomu vyjadřovat se tak, aby se neprotivily názorům, postojům, hodnotám, představám, stereotypům a mýtům, které v dané době a dané společnosti převládají. Jinými slovy, novinář musí počítat s tím, že výrok, s nímž pracuje, může obsahovat většinový postoj společnosti (třeba ve velmi nenápadné podobě), a to i postoj k menšinám.

Nemusí přitom jít o vyslovený a otevřený soud explicitně k menšinám. V létě 2000 například prohlásil jeden vrcholový politik, že „neexistuje bývalý komunista, tak jako neexistuje bývalý černoch“. Vzápětí ho někteří novináři upozornili, že to je rasově nekorektní výrok. Proč. Zkusme si výraz „černoch“ nahradit jinými, třeba „Žid“ nebo „Rom“. Rázem vznikne věta, která je pro naše prostředí těžko přijatelná. Zmíněný politik prostě jen pronesl výrok, o němž se (snad dokonce podvědomě) domníval, že je

### Pracovní návrh kodexu České televize

*Česká televize odráží rozmanitost filozofických koncepcí a náboženských vyznání ve společnosti s cílem napomáhat vzájemnému porozumění a toleranci a podporovat soudržnost mnohonárodní a multikulturní společnosti.*

většinově přijatelný. O černoších se takové věci říkat mohou, o jiných nikoliv – to je většinový názor obsažený v tomto prohlášení.

Potíž je v tom, že celebrita (veřejně známá osoba) představuje svým přístupem do médií tak trochu autoritu. Svými výroky a svým chováním potvrzuje, že hodnoty, které převládají (byť by to byla nechut k menšinám), skutečně platí.

Novinář by ovšem měl mít na paměti, že hodnotový stereotyp se neprojevuje jenom jeho prvoplánovou podporou, leč i jeho prvoplánovým popíráním. Pokud je například v české společnosti silný protiromský stereotyp, je ostentativní péče o romské děti jen obrazem tohoto stereotypu. Jinými slovy – popová hvězda vystupující s romským chlapečkem oblečeným do obleku nesignalizuje, že překonává rasový stereotyp, nedeklaruje, že vnímá romské etnikum jako sobě rovné. Populističky nás zbavuje pocitu viny, protože fakticky naznačuje postoj, který by se dal shrnout do věty: „Kdybyste se asimilovali a chovali a oblékali se jako my, většina, měli byste se dobře.“ A to je také forma populismu.

Jan Jiráček,  
*autor působí na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd Karlovy Univerzity*



Autoři, které jsme oslovili, aby přispěli do příručky shrnující problematiku informování o etnických menšinách, mají jedno společné: jsou to novináři, publicisti, editoři nebo lidé, kteří se zabývají studiem médií. Jejich dalším společným východiskem je snaha přistupovat zodpovědně k užívání jazyka, kterým popisují, komentují nebo analyzují stav společnosti. Jsou si vědomi toho, že žijeme ve znakovém prostředí, ve světě, kde většinu zkušeností získáváme zprostředkovaně. Prostředníkem přitom nemusí být jen lidé v našem okolí nebo média - zprostředkováním skutečnosti je i to, že ji uchopujeme pomocí slov. A právě slova a slovní spojení, která se v souvislosti s menšinami neustále opakují v médiích, ale i v běžném mezilidském kontaktu, přispívají ke stvrzování a upevňování nejrůznějších stereotypních představ o jednotlivcích i skupinách ve společnosti, způsobují, že dané stereotypy se opakováním zdají být pravdivé a přirozené.

Autoři příručky proto shodně připomínají, že je nezbytné, aby novináři při práci s jazykem byli odpovědní a neutvrzovali (byť nevědomky) negativní pohled společnosti na příslušníky menšin. Zdůrazňují, že je vždy třeba zodpovědně zvážit, jestli volba výrazů odpovídá skutečnosti, zda je z informačního hlediska nezbytně nutné použít zdůraznění etnicity nebo menšinové příslušnosti aktéra události, nebo jestli ho daná charakteristika jen zbytečně poškozuje, rozděluje společnost na my-hodní a oni-zlí a nemá vliv na porozumění události. Se stejnou zodpovědností by pak novináři (a nejen oni) měli přistupovat i k volbě témat, předkládání souvislostí a vyhledávání zdrojů. Měli by pochopit, že píšou-li o příslušnících menšin, informují často o těch, kteří se (mnohdy ne vlastní vinou) ocitli na okraji společnosti a v téměř bezvýhodné situaci. Těmto lidem může prospět, pokud média budou zdůrazňovat příčiny a souvislosti jejich stavu a pokusí se nastolovat témata, která překračují stereotypní vnímání jednotlivých příslušníků menšiny jako identických částí jednolitých problémových a nepřizpůsobivých skupin.

Lenka Vochocová,

*autorka je spolupracovnicí společnosti Člověk v tísni*

# Romové propadají

# DROGÁŘI!

Romové a gáňčové, cikáni a billi. Letitý problém společnosti, která si není rady s jednou z mnoha národnostních menšin. Mluví se o kriminalitě, neochotě vzdělávat se, o tom, že manzi přisílající tohoto etnika se vyhýbají práci. Jak je to doprava? Deník Super ostrovní měřiček odberníků. Zjistili jsme lokující takt: zejména romská mládež propadá v hravě míře drogám!



jakousi formou zanebádat. „Je to spíš jejich tradice, ne přínos z měřičů,“ míní Argud Saray. Romský poradce pro romské otázky a koordinátor občanské organizace Společnost Romové na Moravě.

Romůl mrazí občana skupinami je podle Saraye zapředená v tom, že Rumunghi říl, trvale v jednom bydlišti, chodíli do práce. „Obláhl náby,“ prohlásil Saray.

## Koláče bez práce?

Právě mladá zanebávanost je u tohoto etnika dalším velkým pro-

blém zanebávanost je jedním z největších problémů, aby žadatel získal v Praze 3 sociální byt?

Novočlenu příjímá se pracovní místa v rámci práce mají pracovníci už z dřívě zanebávanost. „Na příklad osmiletý syn a devítiletá dcera jsou rovněž rodiny byli přidělení přiležitosti do života – bohužel, po třech letech tyto děti stěhly k rodičům. Měsíci občas těžko zaplat, je stále počítat s tím, že romské děti budou ochotny být dobrovolně volány k práci,“ popsal nám před šesti lety koordinátor příjímá přebírat romský historek a hromádka



...s lidé myslí,





**Romské děti se obdivují náslák. Často jsou vidět, jak napodobují kopy z bojových umění, která vidí ve filmech.**

**FRANKA, BRNO /** Marností kriminalizované narušením mezí. Romové přechyí nárdie nejen drogově závislých, ale také dekadentních emigrantských látek. Obchod s drogami mezi severní a jižní Moravou šle krasa. „Málem podobných droh let se v Brně obíraly jant trinké drogy od prvního Zlázemna jde o baron dovozní z Opatřovska, zatímco sítěřem na sever zase patří je firma peruván,“ řekl členka Super národní hřehčá policie Zlázemk Tábak.

**Když doběhneš gádže, je to husarský kousek!**

připoví, že drogy

Nástem. Romové předzavíjí ve kou dát ve stejné kál, pro něž stáží práce rozhodl blázniv apliká abot. Proč? Jedním z důvodů je fakt, že mnozí Romové nevyžít dle dleto pracovat, je pro ně obžítá příležitost se prověřit v různých.

Provozčák je o tom svědčí národního projekta, který se vlnit uskutečil v Praze na 7.2. lavě, kde mají Romové mezi obyvateli šle zástupení.

„Lidoví jeme o dleto a firmání, šleť pracují pro Právo J na bláí účelů, šleťby veřejně zlečtí a podobně, aby ža neřídali úřední počet Romů. Pro- jekt však neodpovídá potřebám. Na- příklad dletova firma Test měla zaměstnat deset lidí. Vystopovali si jich šest, z úmrtí zastáblí snívá- va. Zůstali ale jen dva,“ řekl člen- ka Super národní hřehčávké radni- ce Petr Bláček. To vše přesto, že



**Tem, kdo pracovat chce, nakonec pracet májete**

ředání jednání romského ments v Česku Barto- káníj Dauset. Druhá přičina, proč se dletovy projekty zemá v post- žích, je stáží plat, který nezobly ani sociálních dávek. Příslušní romského ementa se neochopí nakřmeť pří- ce. I když vidí, že dletovy uplat- ní o dletoři také proto, že mají šleť tráti.

„Jákrže příkone osobal a oni vidí Cháma, už je máto obzate- no,“ poučázava u mladá žena, přitrdávajíc Čka, a Chátovy

šleťby. „Jákrže příkone osobal a oni vidí Cháma, už je máto obzate- no,“ poučázava u mladá žena, přitrdávajíc Čka, a Chátovy



o Mošta. Zástupce ledněle Údalu práce v Mošt Milan Hamatík do- řadu Super povrátil, že se to ob- řáz stává. „Máto na před časem jeden Rom a stáloval it, že když nástem zastáblí šleť, málovi veš- ce čláť čerky – šleť tu práci. Jákrže se příkone přotává a oni svědí, že jde o Roma, okřavěšit mu tráto, že práci nemají.“

**Špatná pověst**

Za tím, proč kems tak je, je bez- počtyby ligama pověst, kterou Romové má. „Národní hřehčá

Nerůdněji vysoké nářím, vysou- kou cems plyma a dletořím,“ máti Šary. Čláť kráček souvozí i s ná- stem povobu Romů. „Já od nástemto byli dletořavci a po- nátoři,“ řekl členka Super ná- ší hřehčávké Radni. „Vlnka dletořka, že Romové jeme ve vláčekm stáru. Kráček šleť, Nrdmín odvalho přeláť ob- říz, Nrdmín odvalho přeláť ob- říz, Nrdmín odvalho přeláť ob- říz. Píati nástem: Když do- běhneš nášle, souvoží to za

*Obr. 1 - Romové propadají dro- gám! - Etnicita je tu nesmyslně uve- dena do souvislosti s celospolečenským problémem, který se rozhodně netýká výlučně Romů. Negativní stereotypizace etnika je patrná i z dalších mezititulků - Koláče bez práce? Když doběhneš gádže, je to husarský kousek, Špatná pověst. Zvláštním a do jisté míry zrádným aspektem textu je, že předstírá hlubší pochopení „romské problematiky“, ačkoli celkově vyznění je ukázkově stereotypní.*

Super 4. 3. 2002

# V Matiční se opět vrší odpad

Odpadky na hromadách, výkaly a zápach. To je zažrovaný kruh Matiční ulice.

Její obyvatelé totiž stále nezbodnou, kdo nepořádek dělá a kdo má tedy uklízet.

Ústí nad Labem - Hromady odpadů z domácností leží v Matiční ulici přímo pod okny domů, kde bydlí lidé, kteří neplatí nájemného. Kon-

tejnery stojící kousek odtud jsou ale přízvě. Z domů a pavlačí vane silný zápach, ačkoli je zima. V létě to prý bude mnohem horší, říkají místní znatel.

Po desáté hodině dopolední se v Matiční vstává. Ve stejnou dobu sem večera na kontrolu přišla starostka Něždnice Miloslava Válková. „Nedávný požár v jednom z bytů nás znovu upozornil na to, že situace opět začíná být neúnosná.“

řiká starostka. „Domovník, který je zaměstnancem obce, nepracuje, jak má. Dům je ve stále horším stavu a domovník nás asi nikdy neschop upozornit, že se tady vaří drozdy.“ popisuje Válková zkušenosti, které nakonec vedly k rozhodnutí domovníka vyměnit.

## Úklid narychlo, nebo pravidelná činnost?

Před dvěma dny druhého domu se objevila žena s koštětem a začala zametat, dva asi desetiletí chlápci vynášejí z ústrob čističku jeden kbelík odpadků za druhým. „My nevíme, jak často takhle uklízejí.“ ostýchají se odpovědět dva muži, kteří podle svých slov v Matiční nebydlí, ale přišli se podívat, co se děje. „Je tu zase bordel jako dřív.“ tvrdí na odchodu.

Podle Romana Kureje, mládeka, jenž bydlí v „Jepši“ ze dvou bytůvek v Matiční, nájemníci naopak uklízejí stále. „Tobě tady vzniklo až po povodních, kdy nám sem přistěbovali cizí rodiny.“ ukazuje na hromady vedle zdevastovaného dětského hřiště.

Starostka Válková se ale brání. Nové rodiny jsou podle ní jenom dvě. „Nikdo se o nás nestará, úředníkům je jedno, jak tady žijeme. Starostka sem přijde jenom ukázat novinářům špínu.“ stěžuje si na nezájem neštěmnické radnice Kurej.

## Bez dluhů jsou jen dva nájemníci

Dluhy na nájemném v obecních domech pro neplatící už přesáhly jeden a půl miliona korun. Dvě rodiny z osmatřiceti, jež nyní v Matiční žijí, dluh splácejí ze sociálních dávek, čtyři nájemníci sice nedluží zde, ale mají vůči městu dluh z předchozího bydliště. Vůbec nic nedluží jen dva nájemníci. „Jednomu z nich, Ladislavu Bečkoví, chceme dát byt 1+1 na jiném. Lepším místě.“ slibuje starostka.



**ÚKLID NAKOKO?** Jedna z obyvatelk domů v Matiční se večer, když sem přišla inspektor z neštěmnické radnice, objevila s koštětem v ruce. Podle toho, jaký je košem domů nepořádek, se ale někteří o úklid svého okolí příliš nestarají.  
FOTO: MAFK - MARTIN ADAMEC

# dky a rostou dluhy za nájem

„Lidé tady si vůbec nevědí toho, že mají střechu nad hlavou, teplo a elektřinu,“ sdílí stanovisko radnice Bečko. „Podle mě by je všechny měli vysťahovat na ulici,“ prohlásila je s tím, že on sám se do Matiční nedostal kvůli dluhům, ale protože neměl kde bydlet.

## Pomoci má zdejší komunitní centrum

Starostka Váňková chce o větší spolupráci požádat komunitní centrum, které s podporou společnosti Člověk v tísni v Matiční ulici sídlí a pomáhá místním.

„Pro nás není problém odpadky společně se zdejšími obyvateli uklídit,“ říká Vít Kučera z komunitního centra. „Situaci jsme samozřejmě ochotni s radnicí řešit. Vím ale o rodinách, které určitě nepožádek nedělají. Z jejich pohledu je pak nespravedlivé, když město přiveze kontejnery a náklady pak rozdělí rovnoměrně mezi všechny nájemníky,“ dodává.

Spolupráce s komunitním centrem je podle Miloslavy Váňkové poslední možností zlepšit v bytovkách bydlení. Na otázku, jaké jiné řešení má radnice v záloze, jen rozpačitě krčí rameny. „Ideální by bylo, kdyby Matiční měla status a pravidla ubytovny,“ míní. Radnice by si mohla neobyvatelé, kteří jsou neukáznění kře dohlápnout. Možnost proměnit obecní byty na ubytovnu ale není právě reálná. Město by totiž muselo nájemníkům nabídnout jiný byt.

Uklid odpadu v Ústí nad Labem ale není problémem jenom Matiční ulice. „Podle zjištění magistrátu téměř pětina Ústečanů vůbec za odpad neplatí,“ konstatuje radní Pavel Tošovský. Město chce podle něho tyto dlužníky upomínat, a jestliže to nepomůže, obědít se na soud. Kolik lidí neplatí přímo v Matiční, přehled nemá. Poplatek za odvoz odpadu je v Ústí nad Labem 420 korun na osobu ročně.

ZUZANA ZEJDOVÁ



**SAMÉ ODPADKY.** Někteří nájemníci si v Matiční pletou ulici se smetáním. Doplatejí pak na to ale také ti, kteří nepožádek nedělají. Starostka Miloslava Váňková prosí odvolala domovníka, který se v drta bloky, kde žijí převážně neplatíci nájemníci, staral.

FOTO: MAFIA - MARTIN ADAMEC



Radní z ústeckého obvodu Nošovice se včera vydali na nečekanou kontrolu situace v Matiční ulici. Na místě byly doslova hromady odpadků, které pracovníci zájmové organizace Člověk v tísni sibilni uklidili.

Na místě byly doslova hromady odpadků.  
Foto: Miroslav Rada

# Matičnická je opět zavalena odpadky

■ VIT LUKÁŠ

■ ELIŠKA CESAROVÁ

Ústí nad Labem - Ústecká Matičnická ulice je opět zavalena hromadami odpadků. V okamžiku, kdy zájem o tuto mediálně známou ulici utichl, toulí její obyvatelé přestali uklízet a život se zde vrací do starých kolejí. Do neplacení nájmu a hromadění odpadu košem zdejším domů.

Do ulice včera přijela nečekaná kontrola z nešternické radnice. Starostka Miloslava Váňkové obyvatele ulice a pracovníci zdejšího komunijního centra organizace Člověk v tís-

ni sblížili, že uklidí. "Je to poslední pokus," řekla starostka, která nechá do ulice přivést kontejnery na odpad. Zároveň ale přiznala, že neví, jak se s problémem Matičnické ulice vyvíjí. "Radnice říká, jak zde zajišťit pořádek, prostě nemůžeme, co udělat. A to zde existuje komunijní centrum s terénními pracovníky, kteří by měli pomoci, ale přišel se zatím nezměnilo," uvedla.

Pracovníci komunijního centra míní, že situace by mohla být lepší, kdyby radnice peníze, které dostala do státu na řešení problému Matičnické

ulice, neutratila za demolic starých objektů, ale investovala je do lidí. "Je tu zapotřebí například více terénních sociálních pracovníků, kteří by docházeli do všech rodin," řekl Vít Kučera, který v centru pracuje tři roky.

Ještě více než nepořádek radnici trápí dluhy, které mají zdejší obyvatelé na nájmu. Z devětatřiceti domácností jsou bez dluhů dvě a nájemné platí pouze čtyři. "Celkový dluh se již vyšplhal do více 1,6 milionu korun. Počítají jsme dvacet tisíců lidí na zaplacení dluhů a vysvětlování. Tam, kde

nejdou děti, to nebude problém, ale co s ostatními. Nemůžeme je vysvětlovat jinam, hořobitby nemáme a jako odstrašující příklad pro nepřizpůsobivé radnice právě lokaltu Matičnická," vysvětlila Valková.

Radnice se alespoň pokusila motivovat zdejší obyvatele, kteří zde nechcejí zůstat, aby nájem platili. "Jeden z radnických lidí, který dluh nemá, se od nás dostane. Buďte mu přiděleni bytí první kategorie jinde. Je to signál, že kdo nájem platí, nemusí zde zůstat," uvedla starostka.

Obr. 2 a 3 - Tato série článků vznikla na základě akce zorganizované zastupiteli městské části Ústí nad Labem - Neštěmice. Ti přišli v doprovodu policie do Matičnické ulice ukázat novinářům neuklizené odpady v prostavě mezi domy. Žádný z přítomných novinářů se nepokusil postihnout celkovou situaci obyvatel Matičnické a upozornit na systémové problémy, kterým musí čelit jak oni, tak zastupitelé Neštěmic.

Spokojili se s konstatováním, že v Matičnické je nepořádek. Objevily se i nepodložené dohady o „úklidu naoko“ nebo o tom, že nepořádek měli uklidit pracovníci místního komunijního centra. Z článků je patrné zásadní nepochopení smyslu terénní sociální práce a problematiky lokalit ohrožených sociálním vyloučením.

Obr. 2 - Mladá fronta DNES  
1. 3. 2003

Obr. 3 - Ústecký kraj  
1. 3. 2003

# Obávají se stěhování Romů

Obyvatelé Zvoleněvsí mají strach. Do obce prý mají přestěhovat nepříznivobové občany ze Slaného. Ty, kteří nyní bydlí v domech pro neplatíce, v lokalitě zvané Mexiko.

■ OLGA FIKRLOVÁ

Zvoleněves/Slaný - "Děm město prodá a firma Romy přestěhuje jnám, protože v místě Mexika mání stavět. Za tím účelem koupí děm y nás," došlo se Zvoleněvským informací.

Starosta Slaného Ivo Rubík uvedl, že se jedná o fámou. "Jsou to řeči z hospody. Už jsem se s tím setkal ve své funkci asi pětkrát. Tehdy se bdlí pro změnu lidé z jiných obcí na Kladensku. Vždy to byly zaručené zprávy, že se k nim mají přestěhovat obyvatelé z našeho Mexika," opo-



"Prodej objektu, kde ti lidé bydlí, by musela navrhnout městská rada a schválit zastupitelé. Nic takového se nestalo. To si může každý ověřit na internetu, kde jsou závěry ze zastupitelstev. Městská rada nic takového ani nenaurčuje," tvrdí Rubík. "Osobně se domnívám, že se může jednat o členou předvolební kampaň zaměřenou proti mně," dodal.

V domě zvaném Mexiko ve Slaném bydlí romské rodiny



V domě na takzvaném Mexikoplacu ve Slaném o žádném stěhování nevědí. Přítomní (zleva) Gáblna Grunzová, Sára Kozbouchcová, Petr Pokuta, Vladimír Pokuta a Ern Pokutová se shodli v tom, že prý by měl být z poloviny objektu vybudován obytný dům.

a neplatíci nájemného. Obyvatelé žijící poblíž si stěžují na nepořádek, hluk a zápach, které se z oněch míst linou.

Starosta Zvoleněvsí Pavel Richtr má však ještě další informace a jeho obavy zažeh-

nané nejsou. "Neprizpůsobiví Romové bydlí ve Slaném ještě v dalším domě, který patří firmě. Ta měla údajně jednat o koupi domu u nás a přestěhovat Romů tam. Nechtě se našim obyvám, v obci máme

*Obr. 4 - Titulek Obávají se stěhování Romů a text v perezu (Obyvatelé Zvoleněvsí mají strach. Do obce prý mají přestěhovat neprizpůsobivé občany ze Slaného.) předjí mají na základě negativní stereotypizace a fám o skupině obyvatel, že s novými nájemníky budou ve Zvoleněvsí problémy. Konstatování, že obyvatelé mají strach, jen posiluje negativní vnímání Romů většinovou společností a zdánlivě legitimizuje předsudečné obavy z tohoto etnika. Argument o špatné osobní zkušenosti těžko obstojí v případě, že chceme tuto negativní zkušenost zobecnit i na ty, se kterými jsme se nikdy nesetkali.*

*Kladenský deník  
20. 9. 2002*

# Podu tvrdil, že se jen bránil

mu něco nešťastně. Proto jsem ho začal bránit. Tomu útočnickovi jsem ji dal pěkně do břícha, sám jsem jích také několikrát stál. Ze strachu jsem vytáhl nůž, kterým jsem chvil jen porazil. Už si nepamatuju, jak to dál bylo, vůbec jsem nrmal, co se děje. Jasnou jsem boval, nevím kolikrát. Švarť mi po nůž vzal a odvedl mě nahoru do restaurace," řekl Martinéz. Poškozený podle jeho slov nekam zmizel.

Před soudem vypovídal i podobným. Důrazně popřel, že by patřil mezi akusace. "Měl jsem sice krátké vřasy a burdu zvanou boveň, ale to je všechno. Šel jsem za kamarádem a najednou se kolem mě objevilo

asi 10 až 15 lidí. Jdeme z téhož, co ke mně přišli, měl v ruce nůž. Bezohledně jsem dostal ránu do nosu, až jsem tekl krví. A pak mě asi šestkrát bodnul do zad a ruce. Zpočátku jsem myslel, že to bylo španělské, máce to nebolelo. Pak jsem přeběhl přes ržnící a u pesedák jsem se složil. Vůbec nrmal, proč mě napadli," popisoval soudci mladík. Podle zjištění lékařů jedno z bodnutí posklošlo plíci a zranění přiznávají, že má dočasné zdravotní problémy.

"Cháel bych se světečně omluvit. Jasně toho, co jsem udělal a všechnu škodu zaplatím," slíboval před soudem v přítom-

nosti poškozeného obžalovaný Martinéz. Připustil, že momentálně je bez práce a pobírá minimální sociální podporu 2340 korun. Tědny prý už vzek, že si zvrtnul nohu. "Když jsem vstával, tak se mi stánil, že omí nevím, co dělá, přiznal Martinéz. Po činu se odtěhoval z Plzně k přítelkyni do Zlína, a dokonce si změnil své původní příjmení Těler. "Zoužil jsem si ho po té trestní činnosti, už jsem s tím nechtěl mít nic společného," vysvětloval neobvyklý způsob vyrovnání s minulostí. Z Tělera na Martinéze se nechal přejmenovat i jeho bratr, který před soudem odmítl vysvětlovat.



Nezaměstnaný nedoučený automechanik se u soudu pokazenému emilvil a bránil, že všechny likody zaplatil. Foto Josef Vostřák

Obr. 5 -  
Připravovaný kodex  
Hospodářských novin říká:  
„Je podstatné, že člověk, o kterém píšeme, je nezaměstnaný, nebo to je zbytečná informace, která v očích čtenáře doharvuje obraz obžalovaného coby asociálního žilva? Univerzální návod neexistuje, důležité je promýšlet případ od případu.“  
Podle připravovaného kodexu HN by v podobném případě slovo „nezaměstnaný“ bylo relevantní jen tehdy, pokud by obžalovaného k trestné činnosti vedly ekonomické důvody.

Plzeňský deník  
13. 3. 2003



# Slavkov táhne do boje s Romy

■ VLADISLAV PODRACKÝ

**Horní Slavkov** - K ostrému vyhrocení vztahu mezi obyvateli města a romskou menšinou dochází v Horním Slavkově na Sokolovsku. Rvačky Romů na denním pořádku, hluk, špína a rozsáhlá devastace městského i soukromého majetku. To vše donutilo obyvatele sídliště k zaslání protestní noty na radnici. V ní požadují okamžitě a razantní řešení situace.

*"Lidé, kteří bydlí kolem náměstí, sháňí zoufale někoho, kdo by koupil jejich byty, aby se mohli odstěhovat. Denně se*

*tady někdo rve, jezdí aury rovnou z hospody ozařil, dělají nepořádek, a policie tomu jen přihlíží!"* říká jeden z obyvatel domů kolem bývalého hostěhu Tatraň Josef Špal. Do ubytovny v Tatraňu se totiž v posledních dobách stahuje řada sociálně nepřizpůsobivých občanů. Převážnou většinu z nich tvoří právě Romové.

Ve středu například vyvolali rvačku v Mix klubu, kde personál napadla téměř třicítka Romů. Terčem jejich nájezdů se opakovaně stává také Městský dům kultury. "Zrovna před dvěma týdny se nám tady poprali," popisuje situaci le-

ditelka domu Zuzana Jančková. Způsobená škoda? Nemahatelná. "Všichni jsou nezaměstnaní," krčí rameny Jančková.

Policie sice eskalaci problémů s Romy ve městě připouští, ale ostré kritice občanů se brání. "Nemůžeme u každého stát dvacet čtyř hodin," poukazuje velitel místního oddělení Miroslav Novotný. "Návic nám chybí spolupráce lidí. Když přijedeme na místo, je okamžitě klid. A pokud se ptáme občanů, tak nikdo nic neví, nic neviděl," poukazuje Novotný.

K tvrdě kritice policie se

však tentokrát připojila i radnice. Zastupitelstvo dokonce zvažuje, že bude požadovat po jejím veliteli do čtrnácti dnů předložit návrh na řešení krize.

S dalším řešením přišel i sám starosta města Petr Hanzlík. "Koupíme celý Tatraň a vystěhujeme je do jednoho," navrhuje starosta. Těm, kteří kritizují nákladnost této investice, která činí 25 milionů korun, nabízí zároveň jednoduchou odpověď: "Tak se zeptejte těch, co bydlí okolo. Jestli chtějí raději denně sto paudr sát cikanů pod oknamy!"

*Obr. 6 - Titulek zneužívá válečné terminologie k umělému vytváření napětí a posilování negativních emocí vůči celému etniku, novinář konstruuje kolektivního nepřítel a předjímá ohrožení, proti kterému je třeba bojovat.*

*Plzeňský deník  
22. 6. 2002*

# Prostějovany sužuje agresivita Romů, policie je prý shovívavá

Olga Katoľická

**L**idé v Prostějově jsou rozhořčení. Ve městě podle nich řadí skupiny mladých Romů, Kradou a loupi. Policisté prý k Romům přistupují příliš shovívavě.

Ředitel prostějovské policie Zdeněk Riedinger však tvrdí, že se o případech zatím dozvídá jen zprostředkovaně, kriminalizace ve městě údajně naopak poklesla.

**Drzost zlodějů  
nezná mezi**

„Po opakovaných loupčerstvích

kladní skříň trásla. Romka se vrátila a hodila ukradené kuře na pult. Její slovní doprovod se nedá opakovat," líčila nedávnou epizodu další obyvatelka Prostějova, která si však nepřála být jmenována.

Očti svědci jiné nepřijemné události zase popsali, jak před pár dny přišla skupina Romů do Národního domu, kde se právě konala svatební hostina. Začali okrádat svatebčany a na výzvu, aby odešli, reagovali křikem a agresivním chováním.

**Krádež bicyklu žena**

hačková z Prostějova a přidala další zkušenost: „Tři romští kluci napadli mého desetiletého syna. Sebrali mu kolo, zbili ho a rozbili mu brýle. Spravedlnost jsem tentokrát raději vzala do svých rukou a kolo nakonec dostala zpět, i když značně poškozené. Bryle za 1500 korun jsem však musela odepsat.“

**Malého chmatáka  
nestihl žádný trest**

Zkušenost s nočním zlodějem má zase Jana Nováková z Prostějova: „Romský kluk nám vnikl pozdě v noci otevřeným

přišla skupinka Romů. Až později jsem se dozvěděl, že se tam neúspěšně pokusili okrást mladška o mobil. Když šli kolem nás, bezdůvodně fyzicky napadli mého přítele, posléze i mě samotného," líčil Jan Kaprál. Policii prý volal, ale opět nedošlo ani k sepsání protokolu.

**Problém už řeší  
město i policie**

Problematikou vzrůstající agresivity Romů se už museli začít zabývat nejvyšší představitelé města Prostějova spolu s policií a ředitelem Zdeň-

fešila po svém

Předpadeních mého obchůdku s kořením jsem byla nucena prodějnou zavřít. Nebudu přece vydělávat na zloděje. Pomoci u policie jsem se nedovolala. Nejsem v Prostějově jediná. Za posledního čtvrt roku zavřeli ze stejného důvodu v Plumlovské ulici své obchody další dva živnostníci," postěžovala si prostějovská podnikatelka Jana Sedláčková.

"Nedávno přišla do řeznictví na náměstí starší Romka, ve městě už vyhlášená zlodějka. Aniž si jí kdokoli z nakupujících všiml, klidně otevřela mrazicí box, vytáhla kuře, strčila jej do tašky a odcházela. Její počínání našťásti neuculo řezníkovi. Zakřikel, až se vy-

oknem do pokoje, i když se svítilo a hrála televize. Prý se jen chtěl podívat na byt, říkal.

Manžel ho vyhodil oknem a zavolal

policisty. Ti kluka vzali na oddělení a pak se přijeli zeptat, co vzal, jak se do bytu dostal. A vlastně se prý nic nestalo - okno bylo otevřené a něco ukrást nestačil."

### **Přivolaná hlídka neseřsala ani protokol**

Na nedávný konflikt v jedné z místních restaurací vzpomíná další z Prostějovčanů. "Byl jsem s manželkou a kamarádkou v hospůdce, popíjeli jsme pivo, když z vedlejší místnosti

kem Riedingerem. Ten včera vyzval občany, aby informovali policii o všech trestných činech a dalších incidentech s pachatelé a také vědy trvali na sepsání protokolu.

"Je povinností policie šetřit každé oznámení. Trestní řád nám přesně stanoví možnosti, jak proti pachatelům trestně činnosti postupovat. Nic na tom nemění ani současný rozdíl mezi přestupkem a trestným činem. V případě, že se jedná o krádež věci, kterou má poškozený při sobě, například kabelky, je to trestný čin bez ohledu na to, kolik v ní měl peněz a jak vysoká mu vznikla škoda," upozornil Zdeněk Řáding.

*Obr. 7 - Titulek zvolenými výrazy vyhrcoje situaci a posiluje nevrážlivost vůči skupině obyvatel (slova jako „agresivita“ nebo „potýká se“ v kombinaci s etnikem). Navíc jde o nepřipustné zevšeobecnění, město má určitě problémy (pokud je skutečně má) s lidmi nejrůznějších etnických, národnostních nebo sociálních skupin, nejen s Romy, v nejobecnější rovině je nepřipustné vyvolávat (a v titulu naznačovat), že za agresivitu jedinců, s nimiž jsou ve městě problémy, může jejich etnicita.*

*„HN si musí dávat velký pozor na to, aby ve svých textech - byť nevědomky - nevyvolávaly negativní emoce vůči minoritám či menšinovým názorům, které v české společnosti jsou.“ citace z připravovaného kodexu HN*

*Olomoucký den  
28. 8. 2002*

# Romové v Březně si žijí po svém

Romové v Krásném Březně si žijí svůj bezstarostný život. Život bez cílu a starostí o druhý den. "Gádžům" (bílým) nevěří, zpravidla je mezi sebe nepouštějí. Starostí mnoho nemají. Jeřich den vypadá jednoduše: nakrást peníze, utratit je za drogy, automaty nebo v noci na zábavách. A druhý den nanovo.

schůzku s Petrem a Honzou. Jsou to dva místní bílí obyvatelé. Mezi zdejšími Romy vyrůstali a osobně s nimi vycházeli dobře. Přiznávají se, že malou trochu znáám se, že malou trochu nepříjemný pocit. Nikdy jsem s Romy nepřicházel do úzkého kontaktu a navíc znám o "Krásňáku" mnoho nepříjemných historek. "Bát se nemustí," uklidňuje mě Petr. "Romové sice drží spolu a mezi sebe někoho nepouštějí, ale mě zrají, vyrušují jsem mezi nimi, takže je to v pohodě."

Dostávám ale několik praktických rad. Jednou z nich je, abych vypnul a doboře schoval mobilní telefon. Za chvíli se dozvídám důvod.

Pokračování na straně 15

■ JIŘÍ DANÍČEK

15:00, Krásné Březno

Přicházím na smluvenou

# Romové se chtějí zazimovat

KARLOVY VARY/ CHEB (fšk) - Poslední dny přibýlo na Karlovarsku a Chebsku nebývalé krádeží, loupežných pře-padení a vydírání, pácha-ných místními Romy. „Dělá to dejem, že se chtějí zásobit před zímou,“ tvrdí policejní vy-šetřovatel. Odmítl však, aby tu figurovalo jeho jméno, neboť platí vnitřní předpis, že u trestných čín se nesmí uvádět, že pachatelem byl Rom.

„Kradou jako straky, a když je obviníme, napadají nás, že jsme rasisti,“ stěžaji se policisté. Ve svědčích není zmínka, že uvěde-nými pachateli byli Romové. Okupují zahrádkářské kolonie, vykrádají zásoby kompotů ze sklepů. Přibývá krádeží zim-ních bund a alkoholu. Na Švédském vrchu v Chebu ukradl o víkendu v noci lapka z kotce kráikámy dva

vypanou samce drabé-ho plemena Francouzský stříbrný. Zoufalé 72leté majitelce vznikla škoda 1670 korun.

Za bílého dne přepadli o víkendu dva romští vy-rostci na karlovarské per-iferii Stará Role 15leté-ho Jindřicha a jeho o tři roky staršího strýce Ja-kuba. Vytipovali si je ještě v autobusu plném lidí. Když si krátili cestu par-kem, snědli lapkové jim za-skočili cestu pod zámín-kou, ať jim půjčí mobil. „Teď vám jde o život, vy svině bílí,“ strašili je po odmitnutí a jeden z Romů dal strýci pár kickboxer-ských úderů do obličeje, až mu vyrazil dech.

„Policie vyšetřuje při-pad jako vydírání a krá-dež,“ řekla věsta mluvčí Alena Veselá. Děda přepa-děného pobouřil, že jeho vnuk bače jezdit s basebal-ovou pátkou.

INZERCE

Obr. 8 - Ukázkový příklad textu, který může ve společnosti posilovat negati-vní náladu vůči skupině obyvatel. Urážlivá vyjádření a celkové vyznění textu v kombinaci se zdůrazňováním etnického původu těch, o nichž se píše, jsou v zá-sadním rozporu s úctou k lidským bytostem bez ohledu na jejich skupinovou příslušnost.

Blesk 1. 10. 2002

# Romové v Březně si žijí po svém

Pokračování ze strany 13

## 15-18, mladá hospoda

Hospoda je poměrně stará záměrná. Chodí sem převážně Romové. Tělo je tu ale až na čtyři liny úplně prázdné. „Romové začínají žít v noci“, vysvětluje Petr. „Tak od půlnoci do pěti do rána. Většinou se baví v hospodách, barcích, pub, baví často smutí, dávají námas v sídlicích. Za večer jsou strážníci uvnitř, není tam pokoj. Němci na druhé straně. Chvilky se hlásí, pobaví se. K zabavě patří hlavně alkohol, drogy a diskotéky.“

Kde peníze vydělají? Jen málo z nich pracují. Nejčastěji jsou zdražky je dealerství, kadeže a prostituce. „Má sám jsem měl s drogové zkušenosti“, přidává se Blanka. „Máma vyprávěl, jak to dělá. Tak

šolem nemá vztahů a jávu "rybč-čivut". Buď prodávají drogy, nebo žijou na území, v obchodě. Každý má svůj podnik. Jeden prodává, druhý dělá do záměrnosti. Mále také říká, což je peníze. A prodává, nebo ním. Počítají si před počtem, vědí, že nějaká babička bere alkohol a za něžní je přepočítáno. Něco křep na stápně do zabavě, v té diskotéce si dají soukromě. Je nám ze začátku kapry babička ubožáci nebola. Připadá nám soukromě karmou vygovit. Máte a mále ale k domu, vezmou si peníze, říkají, že ho mají přine- a mrazím uvnitř zadním roho- dem.“

To je výčet jen několika nečistých způsobů. Logika takových lidí: už je problém, že je se nechtě napít.

Zatímco sečine a povykláme, hrací astronomi je ovšem obzorem. Je sou- la také přichází Rom a radost vě- zboží: hry, fetišty, hodinky. Podle rodáků je naprosto zřejmé, že jde o obecní kradení.

## 1550, ulice Královského Března

Klaci má provlázej ulicemi "Krá- rába". Mijí se skupinky mladých klamů, posedávajících na chodní- cích. "Tu jsou mládež gangy", popí- nje Marita. "Tvo klaci. Je mezi přísluší a osmáky lry. De staly nechtě. Zár se přepočítávají. Jak- ani nemůž." Procházíme dalšími ulicemi. Obvyklej domů tu pobíhají z

oken na své děti a zasmát. Děti jsou spousta, lipinavé a poobylé. "Někdy se," říká Blanka. "Jed- roční roční penze urazí za pen- zomany a zabavě a na dno má ne- byt. Tak se posílají po sídlicích, zabaví se, jak se dá a žár se tak- jak to jen jde."

Peti ale upozorňuje ještě na jeden fakt: "Je strážník jsou takové. Spou- ta z nich jsou zbláznit, normální lidé. A na rybní nadávají a jsou zabavě. Je je a mále bílí hlavy do jednoho. Když přijde večer na diskotéku, ve- díš sám."

## 22-00, romská diskotéka

Na diskotéku přicházím až v je- denácti večer. Děti by tam přý stáje- mlado nebyl. Petr má upozorňuje

jen na to, dřív tu moc nechtěl po bojkách. Romové jsou na své partnerky barzát žadit a mají svých doprovodů šestnáct.

Anak je jedná diskotéka nejml- jako kradla jsou. Jen jsou Romové trochu živit, kradliží a mají věti- cí pro rytmus. Romové zabývají se při jiné zabavějí než diskotéky. Hraje se tam jen romská hudba a píli uče povadem, hlavně vlas a voča. Ale ne na slavnosti a paná- ky. Jedná v láhřích, na lry.

## 24-00

Očekávají domů, zadržet uzare- zif. Faktem ale je, že jsem se nasobě dooběhl a dobře pobavil. Přesto, že bych sem sázet nechtěl, málo pocit. Je jsem Romům opět o trochu blíže.

Obr. 9, 10 - Reportáž je příkladem textu vyprodukovaného na základě tak silných stereotypů, že si autor k popisu „autentického romského prostředí“ vybral taková místa, která odpovídají jeho předstevnému představám. Ty se pak zdánlivě stvrzují životou zkušeností. Celý text přitom předtřává, že je seriózním pokusem přiblížit život těch, „kteří jsou tak jiní, než my“. Se skutečnou sondou do složité problematiky romské populace v ČR reportáž ale nemá nic společného. Jejím jediným pozitivním smyslem snad zůstává, že se autor, jak sám píše, při sběru informací dobře pobavil. Odrávenou stranou reportérovy „zkušenosti“ je jeho (vzhledem k novinářské profesi až nebezpečný) dojem, který shrnuje slovy: „Mám pocit, že jsem Romům opět o trochu blíže.“

Ústecký deník  
24. 8. 2002

# Romové se u soudu chtěli práť

**Ústí nad Labem (fkr, ČTK) -** Napijatá atmosféra, která u Krajského soudu v Ústí nad Labem provází proces s Romem Dušanem Pintyem, včera ještě zhoustla. Obžalovaného, jenž měl kvůli obchodu s rumem loni v lednu v Jiřkově zasíťovat jedemadvacetiletého Imricha Gorola z Nového Boru a další dva muže zranit, se včera pokusil napadnout Gorolovi přítelkyni, když byl eskortován ze soudní síně.

Justiční stráž ale eskoru a početnou skupinu příbuzných ihned oddělila, a tak skončilo jen u plivanců a zápisu do protokolu. Předseda sená-

tu se ale domnívá, že při adalosti na chodbě byl spáchan trestný čin. „Přinejmenším výtržnictví,“ řekl.

Rušno bylo i před budovou soudu, kam byla preventivně povolána policie. „Před budovou bylo asi třicet Romů, provolávali různá hecla, avšak k žádnému potyčce nedošlo. Protest skončil, když obžalovaného odvezli do vazební věznice v Litoměřicích,“ uvedla včera ústecká policieji mluvčí Veronika Beranová.

Jeden ze svědků, který byl i účastníkem přesmělky, Marian Gorol, později tvrdil, že se včasně u soudu nic nestalo. „Bratr zastřeleného nazval

Pytíe v soudní síni vrabem. Obžalovaný ho napomenul, ať mu tak neřeká, protože je presumpce nevinny. Pytíe se ale potom sám přiznal, že střílel a že to udělal.“ uvedl Gorol s tím, že Romové protestovali před budovou také kvůli tomu, že se u soudu mluvílo o zproštění obžaloby.

Předseda krajského soudu Milan Kohoutek včera nevyločil, že proces kvůli současným incidentům budou provázet přísnější opatření.

Konflikt mezi dvěma skupinami Romů loni v lednu v Jiřkově vyvolaly spory o obchod s rumem.

*Pokračování na straně D2*

# Ústí nad Labem se radní se

**Ústí nad Labem (ztd) -** Ústí nad Labem nebude stavět zamýšlené holobytby za radním na Teplice v ulici Petra je primátora města Petra je město nechce stavět ctitěni.

„Další koncentrace lidí problémy s udržováním není žádoucí,“ vysvětlil Rada města přikázala za ny přípravné práce.

Plán stavby na magistr ještě z předchozího volbě

# Obyvatelé moste čtvrťi Chanov na dva policisty

**LITVÍNŮV -** Obyvatelé čtvrti Chanov, kde žijí R přizpůsobiví lidé, ve napadli a zranili dva policejní hlídky se snažily až 400 místních občanů, jenně slovně a fyzick Část z nich se však postavila a na dva muž Policisté se bránili slzot nem a varovným výstř žební pistole, řekl moste mluvčí Denis Čiliak.

Jeden z policistů skon ke nemocnici s podezřer otřes mozku. Jeho ko s otokem v obličej. Muž ho z napadení nyní vysl nalisté. Pokud bude oby na veřejného činitele, hr leté vězení. V případě, že bude léčit déle než sedm se trestní sazba o další dv lené policejní hlídky stře až do včerejšího rána. Z cidenty již nezaznamena

# Při srážce s tram v Praze zemřel ch

cké  
padli

lé mostecké  
lomové a ne-  
tvrtek večer  
hlicitisty. Poli-  
uklidnit 300  
kteří se vzá-  
ky napadali.  
ti policistům  
te zaútočila.  
vorným ply-  
elem ze slu-  
cký policejní

čil v mostec-  
nám na lehký  
lega vyvázl  
te podezřel-  
ýchají krimi-  
iněn z útoku  
ozí ma až tří-  
se zraněný  
dní, zvyšuje  
va roky. Posí-  
žily Chanov  
dné další in-  
ly. čk

vají  
hodec

# Bránil jsem slabšího, vysvětloval Rom, proč pobodal mladíka



**Přelstí** - Sociálně boží křesťanství  
Milan Martinec svou dýchou o rok  
staršího mladíka v červnu roku  
1998 před restaurací Pivovárna na Se-  
verním představení kvádru městečko-  
le. Tvrzil, že to byl jeden ze stábní-  
cháků party, která zahájila jeho  
romské karmaky.

„Všude jsem jak se píše a Ro-  
mom, který byl hubený a o hlavu  
menší, tak jsem ho oděněl a pak  
jsem se začal pít spoulu. Ověřil jsem  
se na zemi a já se stracha a zlosti za-  
čal bodat každou svou dýchou, kterou  
jsem vytáhl z boudy“, tvrdil vězeň  
před soudem plzeňského krajského  
soudu Martinec, který byl soby lé-  
kem doprovázeno svědky.

Martinec zaslal svědkům do kam-  
erů.

žostin, byl šel a zraněn do krevních.  
Tato bobot byla pro mladíka bý-  
valý. Čepel zaslal přísl. Krvavý-  
ci obilopoc se odporčet k nedokým  
posouzení a tam padl na zem. Po-  
měl mu šel, ten ho posouzi na ho-  
vika a zraněn vanku. Pacient oka-  
něl šel dovozi na operační sál.

Zalobce posoudil Martinec  
dok jako posun a vanku. Za to mu  
brezi pětiletý vězení, protože byl  
ubýl jít mladšího. Třelby se  
také nejmouval. Martinec, ale Ti-  
ler. „Nechal jsem si zranit přiče-  
ní, abych mi jarnem šel znenam a  
tom věci nic spečobodo. Kř byl  
něco takového nechal“, prohlásil  
mladší, který je přelstivost a Pa-  
něl do Žilna.

Vzra před soudi jít šel barví se-  
šel. O jeho zranění do mladíka ho-  
věl. „Jsem vlek podobal hubení a  
přeprosám říkat. Byl jsem v ak-  
tu. Šel bych ho bodat pošli, kdyby  
mě brzo neobrátil a neobrátil dých  
Tu pak podle karmak bodl do kam-  
er“, prohlásil již dříve Martinec.

Zcela jasně šel sešel krevpro-  
stí pobodání mladíka. „Šel jsem do  
Přelstí podstat se za spečobodo  
se zaslal šel, ale nebyl tam. Hl-  
dily se tam dvě party - šelí a cik-  
ty. Najednou do ml začal strkat ta-  
kory našly šel a já um věci, aby  
kory nechal a šel jsem ven. Nigel-  
rom se za mou vyvinulo asi deset  
Rozal. Tam našly cizák naš lokum  
přelstí do rom, šel mi a šel začal le-

on šel. Pak mě jeden z nich zra-  
do zaslal do paže a bodal, i kdy-  
jsem byl na zemi. Byl to ten, co měl  
na laenci obilopocích.“ ozklal svě-  
dek za sebe na Roma v soudní síti.  
Mladší svědčí, že soby sešel př-  
vřencem kamt šelobrad. „Nechal  
jsem jen bouda, která se říká bou-  
ber. Nechal jsem šelí karmaky,  
pod boudou jsem měl mláma a rak-  
šel přelstí vrom“, řekl karmak svě-  
dek. Ten požadoje po soudu, aby  
stanoví ošobodo, který bodl po  
Martinecovi čítat. „Jsem přeprosám  
čítka stanovím soudem ultra-  
šel“, řekl to to Martinec.  
Proces pokračuje v dalších vy-  
šlech svědka a zaslí.

JIRÍ PERNER

*Obr. 11-13 - Vždy je třeba zvážit, jestli uvedení trestné činnosti do souvislosti s etnicitou nebo jinou skupinovou příslušností posiluje informační hodnotu zprávy, nebo je jen stereotypním stigmatizováním celé skupiny. Připravovaný kodex HN říká: „V každém z těchto případů je třeba pečlivě zvážit, zda je pro zprávu podstatné, jaké národnosti je referujeme v souvislostech, které mohou být vnímány negativně.“*

*Obr. 11 - Mladá fronta DNES, Severní Čechy, 6. 3. 2003*

*Obr. 12 - Lidové noviny 3. 8. 2002*

*Obr. 13 - Mladá fronta DNES, Plzeňský kraj, 13. 3. 2003*

**OBŽALOVANÝ.** Milan Martinec čelí v soudu obžalobě z poboda zraně-  
ného.  
FOTO: MFF DNES - MARTIN POLNYKA





## **OBSAH**

Úvod: Dvě stě tisíc lidí s jediným společným mediálním obrazem <i>Martin Šimáček</i> . . . . .	5
Protěžují novináři Romy? <i>Kamila Karhanová, Jiří Homoláč</i> . . . . .	6
I. Nastolování témat: O čem a proč (se píše v novinách a natáčí v rozhlase a v televizi) <i>Jaroslav Veis</i> . . . . .	11
II. Menšiny v médiích a etické kodexy <i>Petr Holub</i> . . . . .	13
III. Osobní vklad redaktorů - odpovědnost k jazyku <i>Pavel Turek</i> . . . . .	16
IV. Stereotypy v nás i jinde <i>Silvie Kleková</i> . . . . .	17
V. Editoři a téma menšin <i>Martin Kontra</i> . . . . .	20
VI. Jak snadné je prosadit, že budu psát článek na téma menšin <i>Hana Čápková</i> . . . . .	23
VII. O psaní a čtení stereotypů aneb Jak přistupujeme k informacím o cizincích a etnických menšinách <i>David Václavík</i> . . . . .	25
VIII. Názoroví vůdci - nositelé a reprezentanti většinového postoje <i>Jan Jiráček</i> . . . . .	28
Závěr <i>Lenka Vochocová</i> . . . . .	31
Obrazové ukázky . . . . .	32

Očernění

Etnické stereotypy v médiích

editoři: Filip Pospíšil, Martin Šimáček, Lenka Vochocová  
autoři textů: Hana Čápková, Petr Holub, Jiří Homoláč, Jan Jiráček,  
Kamila Karhanová, Silvie Kleková, Martin Kontra,  
Pavel Turek, David Václavík, Jaroslav Veis

Copyright © Člověk v tísni, společnost při ČT - o. p. s. 2003.  
Vydání první. Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být publikována a šířena žádným  
způsobem a v žádné podobě bez výslovného svolení vydavatele.



*Tato publikace je financována ze zdrojů Evropské unie z programu Phare prostřednictvím NROS. Názory v něm obsažené jsou názory společnosti Člověk v tísni - při České televizi, o. p. s. a v žádném případě je nelze vykládat jako oficiální názor Evropského společenství.*





**Člověk v tísni - společnost při ČT, o. p. s.**

Sokolská 18, 120 00 Praha 2

Tel.: +420 226 200 430

[www.pinf.cz](http://www.pinf.cz)